

Ἔπεα πτερόεντα

... καὶ ὁ ἐκδημοκρατισμὸς τοῦ Δικαίου;

Ἡ ἀπόφαση τῆς κυβέρνησης νὰ μειώσει ποινές πού ἐπέβαλαν τὰ δικαστήρια, ἐφαρμόζοντας τὴν κείμενη νομοθεσία, γιὰ διάφορα ἀδικήματα, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχει ἀφετηρία:

- τὴ δοῦληση τῆς κυβέρνησης γιὰ δημοκρατικὴ ἐπιείκεια ἀπέναντι στοὺς πολίτες

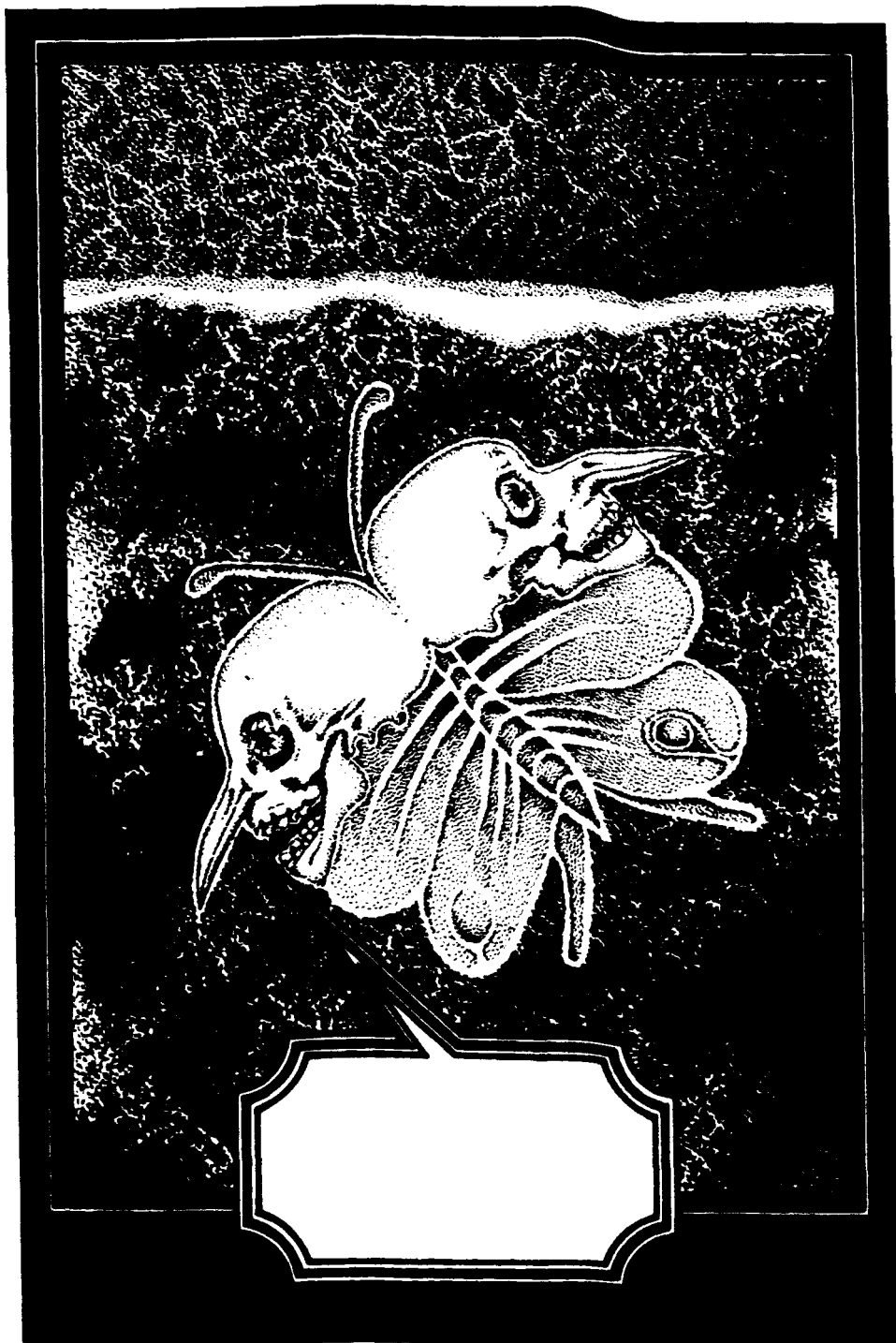
- τὴν πεποίθηση ὅτι ἡ κείμενη νομοθεσία δὲν ἐξασφαλίζει τὸν ἀναγκαῖο κοινωνικό χαρακτήρα· ἀναγκαῖο γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν σύγχρονων σχέσεων καὶ φαινομένων καὶ (ἐνδεχομένως) τῶν μεγεθῶν πού ἀντιστοιχοῦν στίς σημερινές κοινωνικο - οικονομικές δομές καὶ πολιτικές συνθήκες τῆς χώρας.

- τὴν ἀντίληψη ὅτι τὰ δικαστήρια, μέ τὴ συγκεκριμένη δομὴ καὶ συγκρότησή τους, ἐφάρμοσαν τὴν κείμενη νομοθεσία μέ βάση μιὰ κυρίαρχη ἰδεολογία (σέ ὅλα τὰ ἐπίπεδα) πού σήμερα ἀμφισβητεῖται καὶ ταυτόχρονα ἐπιδιώκεται ἡ σταδιακὴ διαφοροποίησή της μέ τὴν ἐναλλαγὴ τῶν θεσμῶν.

Ἄν ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, εἶναι ἐπιβεβλημένος ὁ ἐκδημοκρατισμὸς τοῦ Δικαίου (στὰ πλαίσια ἄλλωστε τῶν διακηρυγμένων προθέσεων τῆς κυβέρνησης).

Ἡ τροποποίηση τοῦ Ποινικοῦ Κώδικα, τοῦ Κώδικα Ποινικῆς Δικονομίας καὶ τοῦ Σωφρονιστικοῦ Κώδικα, πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ τὰ πρῶτα μελήματα τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης. Ἡ ἀμφισβήτηση τοῦ ἰσχύοντος Δικαίου δὲν περιορίζεται πιά στό θεωρητικό ἐπίπεδο. Τὰ γεγονότα τῶν τελευταίων μηνῶν στίς φυλακές, οἱ ἐνέργειες καὶ τὰ διαδήματα τῶν κρατουμένων, ἰδιαίτερα ἐκείνων πού καταδικάστηκαν μέ νόμους κραυγαλέα ἀντισυνταγματικούς (νόμος γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς τρομοκρατίας, ἰδιώνυμο κ.λ.π.), πιστοποιοῦν ὅχι μόνον τὴν ἀμφισβήτηση ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλπίδα τῶν πολιτῶν ὅτι ἡ παρούσα κυβέρνηση, διεκδικώντας τὸν σοσιαλιστικὸ χαρακτήρα της, θὰ προχωρήσει στὸν ἐκδημοκρατισμὸ τοῦ Δικαίου.

16-2-1982
Φώτης Κουδέλης

Κρατικές ἐπενδύσεις στὴ βιομηχανία χωρὶς βιομηχανικὴ στρατηγική;

Εἶναι τουλάχιστον ἀπογοητευτικὴ καὶ ταυτόχρονα δείγμα μειωμένης εὐαισθη-

σίας ἡ ἀδιαφορία πού ἀκολούθησε τὴ δέσμη τῶν κυβερνητικῶν μέτρων πού ἀφοροῦσαν τὴ βιομηχανία (καὶ εἰδικότερα τὸ ἐπενδυτικὸ πρόγραμμα). Ἡ κριτικὴ παρέμβαση σταμάτησε, πρὶν καν ἀρχίσει, μέ τὴ συνηθισμένη δημοσιογραφι-

κή συνολική απόρριψη ή αποδοχή των μέτρων στη βάση κάποιας αντιπολιτευτικής ή συμπολιτευτικής προδιάθεσης. Έτσι αντικειμενικός σκοπός του σημερινού μας σημειώματος είναι μία προσπάθεια για να αρχίσει ο διάλογος και να φωτισθούν καίριες πλευρές του επενδυτικού προγράμματος του δημόσιου τομέα πριν ληφθούν αποφάσεις που διαφαίνεται ότι θα ρυθμίσουν τις εξελίξεις σημαντικών τομέων οικονομικής δραστηριότητας για μεγάλο χρονικό διάστημα. Το πρώτο που πρέπει να παρατηρηθεί είναι ότι η εξαγγελία των μέτρων της βιομηχανικής πολιτικής χαρακτηρίστηκε από ανεπάρκεια πληροφοριακών στοιχείων, σε βαθμό ώστε γίνεται εξαιρετικά δύσκολη μία ουσιαστική κριτική τοποθέτηση. Αυτό αποτελεί και το βασικό αίτιο που μας αναγκάζει, να περιορισθούμε στην παράθεση απόψεων και στη διατύπωση όρισμένων ερωτημάτων. 'Ας δούμε τα συγκεκριμένα μέτρα ειδικότερα.

1. 'Από τη δέσμη των μέτρων προκύπτει ότι η αντιμετώπιση του «ένεργειακού» επιχειρείται με την εισαγωγή άνθρακα και φυσικού αερίου. Παραμένει όμως αναπάντητο το ερώτημα, με βάση ποιά κριτήρια δόθηκε προτεραιότητα σε μία τέτοια λύση και αγνοήθηκε η ανάπτυξη μίας «στρατηγικής εξοικονόμησης ενέργειας» στη βιομηχανία, που θα βασίζεται στην αποδοτική χρησιμοποίησή της;

Είναι γενικότερα αποδεκτό ότι η «στρατηγική εξοικονόμησης ενέργειας» παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα: δεν δημιουργεί αποσπασματικές συνθήκες και ταυτόχρονα αποσυνδέει τη στενή σχέση μεταξύ βιομηχανικής ανάπτυξης και ενεργειακών καταναλώσεων. 'Αντίθετα, για να εκτιμηθεί η σκοπιμότητα της προτεινόμενης λύσης εισαγωγής άνθρακα και φυσικού αερίου θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι:

α. 'Η ύποδοξη του άνθρακα και του φυσικού αερίου προϋποθέτει τη δημιουργία υποδομής, για την ολοκλήρωση της οποίας απαιτούνται 10 χρόνια.

β. 'Οποιαδήποτε χρήση νέων (συμβατικών) μορφών ενέργειας απαιτεί υψηλότερη επένδυση από εκείνη της «εξοικονόμησης ενέργειας».

γ. Στις σημερινές συνθήκες δεν εξασφαλίζεται σε μακροχρόνια βάση η προμήθεια άνθρακα και φυσικού αερίου.

δ. Οι τιμές των καυσίμων αναμένεται να εξισωθούν στη βάση του θερμικού τους περιεχομένου.

ε. 'Η χρήση του άνθρακα επιβάλλει υψηλή επένδυση για την προστασία του περιβάλλοντος (που σε σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ανέρχεται μέχρι και το 25% του κόστους του σταθμού).

Οι προηγούμενες παρατηρήσεις δεν ισοδυναμούν με απόρριψη του μέτρου. 'Εκείνο όμως που απορρίπτεται είναι η α priori αποδοχή της προτεραιότητας στην εισαγωγή άνθρακα και φυσικού αερίου και η υποτίμηση της σημασίας της εναλλακτικής στρατηγικής που θα βασίζονταν στην εξοικονόμηση ενέργειας.

2. Στά εξαγγελθέντα μέτρα περιλαμβάνεται η μονάδα άνοξειδωτου χάλυβα (δυναμικότητας 60.000 τόνων το χρόνο), που η συμβολή της θεωρείται σημαντική στην αξιοποίηση έγχωριων πρώτων υλών. Για να εκτιμηθεί όμως το κόστος και η αποδοτικότητα της επένδυσης θα πρέπει να γίνει γνωστός ο βαθμός καθετοποίησης του συγκροτήματος καθώς και η δυναμικότητα των διαφόρων βαθμίδων. Πληροφοριακά αναφέρεται ότι μία εγκατάσταση άνοξειδωτου χάλυβα περιλαμβάνει τρεις βαθμίδες: το χαλδουργείο, τη θερμή έλαση και την ψυχρή έλαση, με ελάχιστη οικονομική δυνατότητα αντίστοιχα 60.000, 300.000 και 30.000 τόνους το χρόνο (τά μεγέθη της δυναμικότητας περιέχονται σε σχετική προκαταρκτική μελέτη). 'Αμεσα προκύπτει το ερώτημα: Πώς καλύπτονται οι ελάχιστες απαιτήσεις της παραγωγικής διαδικασίας στη μονάδα που εξαγγέλθηκε; 'Εξάλλου δεν είναι δυνατό να μη ληφθεί υπόψη, ότι οι ανάγκες της ελληνικής αγοράς δεν ξεπερνούν τις 15.000 τόν. και ακόμη ότι οι συνθήκες της διεθνούς αγοράς άνοξειδωτου χάλυβα δεν είναι ευνοϊκές για τη δημιουργία νέων παραγωγικών μονάδων.

Τά διαφαινόμενα προβλήματα δεν είναι άξεπέραστα αλλά ούτε και οι λύσεις τους προφανείς, γι' αυτό θα ήταν ενδιαφέρον να κοινοποιηθούν οι μεθοδεύσεις για την αντιμετώπισή τους.

3. 'Ως προς την εξαγγελθείσα μονάδα νικελίου (υδρομεταλλουργικής παραγωγής) είναι απαραίτητο να πληροφορηθεί ή κοινή γνώμη την τύχη των «αποβλήτων». Συγκεκριμένα η υδρομεταλλουργική διαδικασία αφήνει κατάλοιπο (ισοδύναμο σε ποσότητα με την επεξεργασμένη πρώτη ύλη σε μορφή λάσπης, οξίνων χαρακτηριστικών. Είναι σαφές, κατά συνέπεια, ότι από τον τρόπο διάθεσης των καταλοίπων θα εξαρτηθεί η προστασία του περιβάλλοντος. 'Ελπίζουμε ότι η διαχείριση των αποβλήτων δεν θα είναι πανομοιότυπη εκείνης της ΠΕΣΙΝΕ, όπου η απόρριψη της κόκκινης λάσπης (κατάλοιπο ανάλογο του προκύπτοντος από την υδρομεταλλουργία νικελίου) στον Κορινθιακό γίνεται χωρίς την ελάχιστη πρόνοια για την προστασία του περιβάλλοντος.

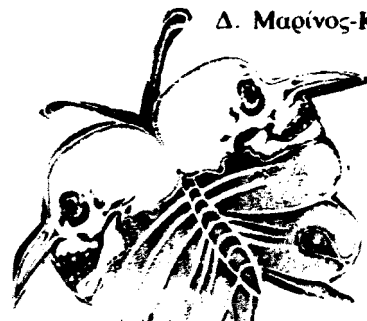
4. Στη δέσμη των μέτρων έγινε αναφορά στο πετροχημικό συγκρότημα, που, όπως είναι γνωστό, βρίσκεται στο στάδιο εκτέλεσης κάποιας σύμβασης. 'Η επαναφορά του προβλήματος στην αρχική τοποθέτησή του (σκοπιμότητα κατασκευής, τόπος κ.λπ.) άπλως επιτείνεται το πρόβλημα, παρά το γεγονός ότι η αναθεώρησή του είναι επιβεβλημένη. Μία ριζική επανεξέταση των υποθέσεων, που στηρίξαν την αρχική επιλογή, που θα μελετά το βαθμό στρατηγικότητας του κλάδου των πετροχημικών, τις διεθνείς συνθήκες παραγωγής και έμπορίας και το «σύγχρονο» της τεχνολογίας που θα χρησιμοποιηθεί εν όψει των επερχόμενων βιοπολυμερών, είναι σήμερα αναγκαία. Πολύ περισσότερο, που στά πιο κάτω ερωτήματα πρέπει να προστεθεί άλλο ένα, ίσως το σημαντικότερο: Μήπως στά πετροχημικά, χάσαμε το τρένο;

'Ανεξάρτητα από τα παραπάνω, σήμερα βασικής σημασίας παραμένει η διαδικασία εκτέλεσης των όρων της σύμβασης, όπου ήδη διαφαίνεται έντονος «ερασιτεχνισμός». Ειδικότερα θα πρέπει να τονισθεί ότι η υλοποίηση μίας επένδυσης δεν είναι ανεξάρτητη από την προσπάθεια ανάπτυξης μηχανισμών αφομοίωσης της τεχνολογίας. Καί δημιουργούνται σοβαρές αμφιβολίες για την πρόθεση δημιουργίας τέτοιων μηχανισμών, ειδικά για το πετροχημικό συγκρότημα, μετά την ανάκληση των 'Ελλήνων μηχανικών που παρακολούθησαν το σχεδιασμό των μονάδων.

'Ελπίζουμε ότι θα επικρατήσουν ψυχραιμότερες απόψεις για να αποφευχθεί ή δημιουργία μερικών ακόμη προβληματικών επιχειρήσεων και ή καταστροφή ενός άλλου Κορινθιακού.

10-3-82

Δ. Μαρίνος-Κουρής

Ἀναπτυξιακή στρατηγική: ἐξαγγελίες καὶ πραγματικότητες

Ἀπλή παραβολή τῶν προεκλογικῶν ἐξαγγελιῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ γιὰ τὴν οἰκονομία καὶ τῶν πράξεων τῆς νέας κυβέρνησης εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ δείξει τίς ἀποκλίσεις ἀνάμεσα στὸ «ἐπιθυμητό» καὶ τὸ «ἐφικτό», τουλάχιστον ὅπως ἀντιλαμβάνεται τὸ ΠΑΣΟΚ τοὺς παραπάνω ὅρους.

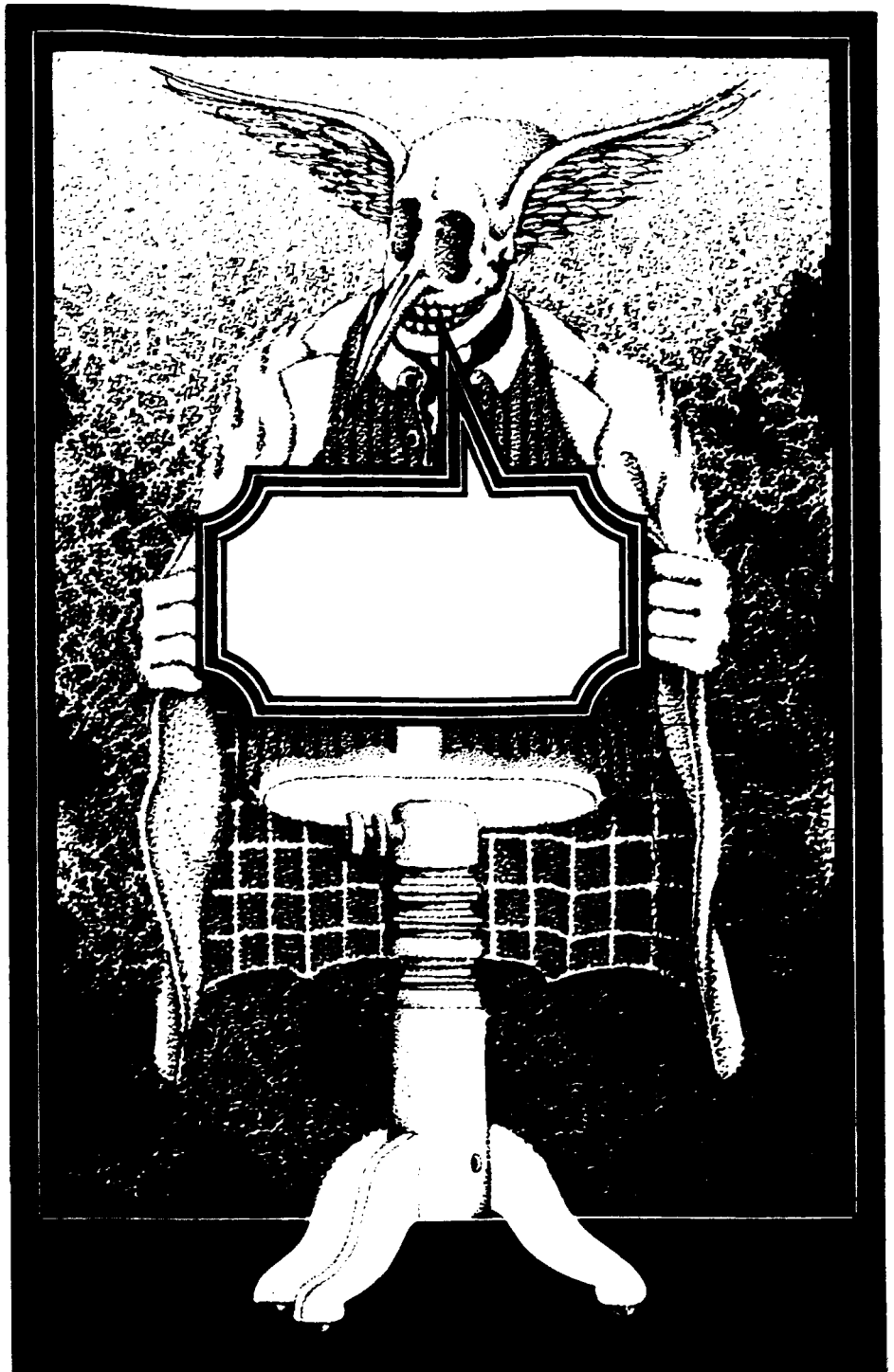
Καὶ ἡ ἀπόκλιση αὕτη δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἀποτελέσει τὴ βάση κριτικῆς. Κάθε κόμμα ἐπιλέγει τοὺς μακροχρόνιους στρατηγικούς του στόχους καὶ τὰ συγκεκριμένα μέτρα πού τοὺς προωθοῦν, λαμβάνοντας ὑπόψη τοὺς συσχετισμούς τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν δυνάμεων.

Στὴν περίπτωση ὅμως τοῦ ΠΑΣΟΚ τὰ πράγματα διαφέρουν: Γιατί ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ ἀνάμεσα στὸ «ἐπιθυμητό» καὶ τὸ «ἐφικτό» ἦταν οἱ ἐκλογές:

— Πρὶν τίς ἐκλογές εἶχαμε ἐξαγγελίες σὲ ὑψηλούς τόνους τῶν ὁραμάτων τοῦ Κινήματος τῆς Ἀλλαγῆς, τῆς Ἑλλάδος πού θὰ ἀνήκει στοὺς Ἕλληνες, τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐργαζομένων κ.ο.κ., χωρὶς καμία ἀναφορά στὰ ἐμπόδια καὶ κυρίως στοὺς συγκεκριμένους τρόπους πού, μέ δεδομένα τὰ προβλήματα, θὰ υἱοθετοῦσε ἡ κυβέρνηση τοῦ ΠΑΣΟΚ. Ἡ προεκλογικὴ ἀναφορά τοῦ κ. Παπανδρέου στὰ «μποφόρ» πού θὰ συναντήσει ἡ Ἀλλαγή, μόνο σάν προσπάθεια νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἐν λευκῷ συναίνεση τοῦ λαοῦ θὰ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ, καθὼς δὲν συνοδεύτηκε ἀπὸ ἀντίστοιχες προτάσεις γιὰ τὸ πῶς θὰ ἀντιμετωπιθοῦν αὐτὰ —τά γνωστά σὲ ὅλους— ἐμπόδια.

— Μετά τίς ἐκλογές ἀνακαλύφθηκε τὸ «ἐφικτό». Ὅχι τόσο στοὺς λόγους τοῦ προέδρου τοῦ ΠΑΣΟΚ καὶ τῶν ὑπουργῶν του, οἱ ὁποῖοι συνεχίσθηκαν περίπου ἴδιοι, ὅσο στίς πράξεις τῆς Κυβέρνησης, πού στοιχειοθετοῦν κάποιες —ἀνομολόγητες— κατευθύνσεις οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔχουν καθορισθεῖ μέ σαφὴνεια τὰ ἀναγκαῖα πρῶτα δῆματα καὶ ἡ σχέση τους μέ τοὺς μακροχρόνιους στόχους, ἐπειδὴ τὸ ΠΑΣΟΚ φρόντισε ἐπιμελῶς νὰ ἀποκρύψει τὴν πραγματικότητα, τίς δυσκολίες καὶ τοὺς ἀναπόφευκτους συμβιβασμούς, τὴ στιγμὴ αὕτη

ὑπάρχουν ἀναπάντητα ἐρωτήματα καί-ριας σημασίας ὅπως: Ποιά οἰκονομικὴ πολιτικὴ διαμορφώνεται μέσα ἀπὸ τὴν κυβερνητικὴν πρακτικὴ, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ πῶς βαφτίζεται στὰ λόγια; Ποιά εἶναι τὰ ὅρια πού θέτει ἡ κοινωνικὴ πραγματικότητα στίς πολιτικὲς ἐπιλογές μιᾶς κυ-

βέρνησης πού διακηρύσσει πὺς ἐπιδιώκει τὸ «σοσιαλιστικὸ μετασχηματισμό» τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας; Εἶναι ἡ παρούσα πολιτικὴ ἀποτέλεσμα συνειδητοποίησης αὐτῶν ἀκριβῶς τῶν ὁρίων, ἢ λανθασμένες ἐκτιμήσεις ὠθοῦν τὴν κυβέρνησις σὲ ἀποφάσεις πού θέτουν ἐμπόδια στὴν

πορεία πρὸς τὸ σοσιαλισμό: Καί τέλος, πῶς ὑλοποιῶνται οἱ προεκλογικὲς καὶ μετεκλογικὲς διακηρύξεις τοῦ ΠΑΣΟΚ γιὰ συμμετοχὴ τῶν ἐργαζομένων στὴ λήψη τῶν ἀποφάσεων πού τοὺς ἀφοροῦν;

Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ τελευταῖο, θὰ πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε πῶς ἡ οἰκονομικὴ πολιτικὴ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποφασίζεται καὶ νὰ προωθείται ἐρήμην ὅλων τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, μὲ ἐξαιρεση τοὺς φορεῖς πού ἐκπροσωποῦν τὸ κεφάλαιο. Χτυπητὸ παράδειγμα ἡ εἰσοδηματικὴ πολιτικὴ, θέμα πού ἐνῶ κατεξοχὴν ἀφορᾷ τοὺς ἐργαζόμενους δὲν τοὺς δόθηκε καμία δυνατότητα νὰ πάρουν μέρος στὴ διαμόρφωσή της. Καὶ ἐπειδὴ πολιτικὴ δὲν γίνεται μὲ προθέσεις μόνο, δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἀπουσία τῶν ἐργαζομένων ἀπὸ τὴ διαδικασία λήψης τῶν ἀποφάσεων, ὀφείλεται κυρίως στὴν ἀνυπαρξία ἐνός αὐτόνομου συνδικαλιστικοῦ κινήματος πού θὰ μπορούσε νὰ σκεφτεῖ καὶ νὰ δράσει μὲ βάση ὅχι τὶς πολιτικὲς ἀπόψεις τῆς ἡγεσίας του, ἀλλὰ τὴ θέση του στὴν κοινωνικὴ διαδικασία τῆς παραγωγῆς. Ἐδῶ ὅμως δοῖσεται καὶ ἡ εὐθύνη τῆς κυβέερνησης, ἡ ὁποία, ἀπ' ὅτι φαίνεται ἕως τώρα, δὲν ἔχει καμία πρόθεση νὰ ἐνθαρρύνει τὴ δημιουργία ἐνός τέτοιου κινήματος, ἀλλὰ προτιμᾷ καὶ μεθοδεύει – ὅπως σὲ ἄλλους τομεῖς τοῦ δημοσίου δίου – ἓνα «πράσινο» συνδικαλιστικὸ κίνημα μὲ δευτερεύοντα ρόλο καὶ ὄχι ἓναν αὐτόνομο πρωταγωνιστὴ. Ἡ συνλογιστικὴ ἀπλὴ καὶ «δοκιμασμένη» ἱστορία: Ἀφοῦ στὸ ΠΑΣΟΚ «ἔλαχε ὁ κλήρος» νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σοσιαλισμό, τὸ ΠΑΣΟΚ μπορεῖ νὰ ἀποφασίζει καὶ γιὰ τοὺς ἐργαζόμενους.

Ἄντ' λοιπὸν γιὰ διαδουλεύσεις ἔστω καὶ μ' αὐτὴ τὴ φιλικὴ ΓΣΕΕ, διαδουλεύσεις πού δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ σταθοῦν στὴν εἰσοδηματικὴ πολιτικὴ ἀλλὰ νὰ ἐπεκταθοῦν στὸ σύνολο τῶν μέτρων πού σχεδιάζονται, ἔχουμε πατερναλιστικὲς παραινήσεις καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀναιρούμενες ὑπουργικὲς διαβεβαιώσεις – ὅλα τηλεοπτικῶς, πράγμα πού δὲν στερεῖται σημασίας, ἀν σκεφτεῖ κανεὶς πῶς ἡ τηλεόραση εἶναι δρόμος μονῆς κατευθύνσεως.

Ἡ ὑποκατάσταση ὅμως τοῦ «κοινωνικοῦ» ἀπὸ τὸ «πολιτικό» ἀφαιρεῖ κάθε περιεχόμενο ἀπὸ τὴ «συμμετοχὴ» τῶν ἐργαζομένων. Διότι ποιοὶ θὰ συμμετέχουν ἀν ὄχι οἱ ἀντιπροσωπευτικὲς ὁργανώσεις σὰν φορεῖς παραγωγικῶν δυνάμεων μὲ

ἀπόψεις, συμφέροντα καὶ στρατηγική, πού καθορίζονται ἀκριδῶς ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἐκπροσωποῦν αὐτὲς τὶς δυνάμεις;

Τὸ ΠΑΣΟΚ μπορούσε καὶ ἔπρεπε νὰ ρίξει τὸ βάρος του πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση ἐνθαρρύνοντας τὴ δημιουργία ἐνός τέτοιου ἀντιπροσωπευτικοῦ κινήματος, πράγμα πού δὲν ἔκανε. Ἀντίθετα, προεκλογικὰ καλλιέργησε τὸ μῦθο πῶς ἡ Ἀλλαγὴ θὰ λύσει τὰ προβλήματα τῶν ἐργαζομένων καὶ μετεκλογικὰ ὑποδάθμισε τὸ ρόλο τοὺς ἀποφασίζοντας γιὰ λογαριασμό τους, ὅτι τὰ προβλήματα τους ὄντως λύθηκαν.

Ἔτσι, ἡ κυβέερνηση ἔμεινε μὲ μόνο ἀξιόπιστο συνομιλήτῃ τὶς διάφορες ὁργανώσεις τοῦ κεφαλαίου, τὶς ὀνομαζόμενες «παραγωγικὲς τάξεις».

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἀναμενόμενο. Τὰ μέτρα πού ἐξαγγέλθηκαν, ἰδίως τὰ δραχυνόνια, στοιχειοθετοῦν μιὰ «ρεαλιστικὴ» πολιτικὴ πού στηρίζεται στὶς πραγματικότητες τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας. Πρόκειται γιὰ μιὰ πολιτικὴ συμβιβασμοῦ μὲ τὸ κεφάλαιο, ἀναγκαῖα πιθανῶς σ' αὐτὴ τὴ φάση. Μὲ ἀπουσία ὅμως κάθε ἄλλου παράγοντα στὴ διαμόρφωση αὐτῆς τῆς πολιτικῆς εἶναι λογικὸ νὰ ἐκφράζονται φόβοι πῶς τελικὰ ὁ συμβιβασμός μπορεῖ νὰ φτάσῃ πολὺ μακριά, ἐνισχύοντας τὶς δομὲς τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας πού τὸ ἴδιο τὸ ΠΑΣΟΚ ἔχει διακηρύξει πῶς προτίθεται νὰ ἀλλάξῃ.

Συνολτικὰ, ἡ κυβερνητικὴ πολιτικὴ γιὰ τὴν ἀναθέρμανση τῆς οἰκονομίας συνίσταται στὴν ἐνίσχυση τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν κινητοποίηση τοῦ ἀργούντος δυναμικοῦ. Ὁ στόχος ἐπιδιώκεται μὲ διάφορα μέσα, κυρίως παροχές πρὸς τὸ κεφάλαιο – μικρὸ, μεσαῖο, μικρομεσαῖο ἢ μεγάλο, τὰ κριτήρια μεγέθους παραμένουν ἀσάφη – ὅπως αὐξηση τῶν πιστώσεων, μείωση τῶν ἐργοδοτικῶν εἰσφορῶν πρὸς τὸ ΙΚΑ, αὐξημένες ἐπιστροφές μὲ βάση τὴ 1574, συμψηφισμό ὀφειλῶν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ὀφειλῶν τοῦ Δημοσίου κ.λ.π.* Ἐξάλλου, ὁ ἔλεγχος τῶν τιμῶν πού εἰσάγεται ἀφορᾷ ὀρισμένες μόνο κατηγορίες ἀγαθῶν καὶ ἡ εἰσοδηματικὴ πολιτικὴ, πού εἴννοε ἡ κατώτερα εἰσοδήματα, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπολογισθεῖ πόσο θὰ ἐνισχύσῃ τὸ συνολικὸ εἰσόδημα καὶ τὴν κατανάλωση.

Μ' αὐτὰ τὰ δεδομένα ἡ ἀποτελεσματικότης τῶν νέων μέτρων φαίνεται μάλ' ὀλοὺν περιορισμένη ὅσον ἀφορᾷ τοὺς κύ-

ριους στόχους γιὰ τὴ «στενωπὸ» τοῦ 1982, πού εἶναι ἀνοδος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ καταπολέμηση τοῦ πληθωρισμοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δεύτερο, πολλὲς ἐλπίδες στηρίζονται στὸν προϋπολογισμό, τὰ ἐλλείμματα τοῦ ὁποίου θεωροῦνται – σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία ἀποψη τοῦ κ. Α. Παπανδρέου (ὁμιλία του στὴν κοινοβουλευτικὴ ὁμάδα τοῦ ΠΑΣΟΚ, 11.2.82) ἡ κύρια πηγὴ τοῦ πληθωρισμοῦ. Πάντως γιὰ τὴν ἀνάπτυξη δὲν θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν πολλὲς ἐλπίδες, καθὼς ἡ ζήτηση ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ θὰ διατηρηθεῖ χαμηλὴ.

Τὸ ἐρώτημα δέχεται πού τίθεται εἶναι: Ὑπάρχει ἄλλη λύση, ἢ ἡ παρούσα συγκυρία ὑπαγορεύει τὶς παραπάνω ρυθμίσεις πού εἶναι καὶ οἱ μόνες δυνατότες; Ἰσως ὄχι. Ἐκεῖνο ὅμως πού θὰ μπορούσε νὰ ἀποφευχθεῖ εἶναι ἡ σύγχυση πού καλλιεργεῖται ἀπὸ τὴν κυβέερνηση καὶ τὸν φιλικὸ της τύπο, πού ἐπιμένουν νὰ παρουσιάζουν τὰ μέτρα αὐτὰ σὰν ριζοσπαστικὰ ἐνῶ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀριστερίζουσα ἐκδοσὴ τῆς πολιτικῆς ἐνίσχυσης τῆς προσφοράς.

Τὰ πράγματα γίνονται πολὺ σοβαρότερα ἀν προσπαθῇ κανεὶς νὰ κατανοῇ τὶς μακροχρόνιες ἐπιδιώξεις τῆς κυβέερνησης – ὅπως τουλάχιστον προκίπτουν ἀπ' ὅσα μέχρι τώρα ἔχουν λεχθεῖ – καὶ τὶς ἐπιλογές της σὲ κεφαλαιώδη θέματα ὅπως τὸ ρόλο τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου, τὸν κοινωνικὸ ἔλεγχο, τὶς ἀναπτυξιακὲς κατευθύνσεις. Τὸ ἀνησυχητικὸ εἶναι ὅτι ἐνῶ ἡ διακήρυξη γιὰ τὸν οὐσιαστικὸ ρόλο τῆς «ιδιωτικῆς πρωτοβουλίας» ὑλοποιεῖται ἀμέσως σὲ συγκεκριμένες ρυθμίσεις, ὅπως αὐτὲς πού ἀναφέρθηκαν πρὶν ἀπάνω, ἡ ἔμφαση στὸ ρόλο τοῦ κράτους καὶ στὴν ἀνάγκη κοινωνικοῦ ἐλέγχου ὑποχωρεῖ καὶ ἡ ἀσάφεια διατηρεῖται. «Βρήκαμε μέθοδο ἐνταξης τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας στὰ πλαίσια κοινωνικοῦ ἐλέγχου τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος χωρὶς νὰ θέσουμε θέμα ἐξαγορᾶς τῶν ἐπιχειρήσεων» εἶπε ὁ κ. Α. Παπανδρέου.

Μέχρις οὔτου, ὅμως, μᾶς ἐξηγήσει κι ἐμᾶς τὴ μέθοδο δικαιούμεθα νὰ ἀνησυχούμε.

10-3-82
Τ. Κατασφῶς

* Πολλὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω μέτρα, παρὰ αἰτήματα τοῦ Σ.Ε.Β. δὲν εἶχε τολμήσῃ νὰ πάρῃ

Έκλογές '81: Ένα τρίμηρο της Ελληνικής Έταιρείας Πολιτικής Επιστήμης

Στις 22,23 και 24 Φεβρουαρίου 1982, η Ελληνική Έταιρεία Πολιτικής Επιστήμης διοργάνωσε στην αίθουσα του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών δημόσια συζήτηση με θέμα *Η ανάλυση των εκλογών 1981*. Μπροστά σε ένα πυκνό ακροατήριο που τό αποτελούσαν κυρίως φοιτητές, 17 ειδικοί διαφόρων κλάδων και 5 δημοσιογράφοι παρουσίασαν ισάριθμες εισηγήσεις, σε 6 θεματικές ενότητες: προγράμματα και εκλογικές τακτικές των κομμάτων, τεχνικές και ύφος του εκλογικού λόγου, εκλογικά αποτελέσματα, κοινωνιογραφία των υποψηφίων και φυσιογνωμία της νέας Βουλής, εκλογές για την Ευρωβουλή, πολιτεία και εκλογές.

Με νωπές ακόμη τις δξότητες ενός προεκλογικού αγώνα που, τόσο από την άποψη της διάρκειας και των μέσων που επιστρατεύτηκαν για τη διεξαγωγή του, όσο και από την πλευρά των δσων διακυβεύονταν από την έκβασή του υπήρξε ο σημαντικότερος μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας τό 1974, τό εγχείρημα της Ε.Ε.Π.Ε. ήταν σε μεγάλο βαθμό παράτολμο. Τά πάθη και οι αντιπαραθέσεις, οι θριαμβολογίες και οι απογοητεύσεις θά μπορούσαν σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα να κοιταχτούν με την αναγκαία απόσταση που προϋποθέτει κάθε επιστημονική ανάλυση; Ή μήπως τό τρίμηρο ήταν έξ όρισμού καταδικασμένο νά αποτελέσει μιάν επιστημονικοφανή προέκταση των κομματικών διενέξεων; Πολύ περισσότερο πού ή πολιτική επιστήμη στόν τόπο μας, ούτε την αναγκαία παράδοση αναλύσεων, ούτε την προϊστορία διαλόγου διαθέτει γιά νηφάλιες προσεγγίσεις.

Μέ όρισμένες σημαντικές συμβολές, μέ κάποιες προχειρολογίες, αλλά και μέ στιγμές δξότητας πού αποτέλεσαν κλασι-

ή Ν.Δ. φοβούμενη την επίθεση του «δημοκρατικού» τύπου πού θά κραύγαζε από τίς πρώτες σελίδες γιά σκανδαλώδεις παροχές στό κεφάλαιο. Τό πολιτικό θάρρος του ΠΑΣΟΚ πολλά όφειλει στήν αιδημοσύνη του ίδιου τύπου πού φρόντισε άριστοτεχνικά νά αποκρύψει τό γεγονός ότι τά παραπάνω μέτρα πράγματι σημαίνουν δισεκατομμύρια στό κεφάλαιο. Αναγκαία ίσως, αλλά πάντως δισεκατομμύρια.

κά παραδείγματα επιδίωξης των υπέρδολων της φορτισμένης προεκλογικής περιόδου, ή δημόσια συζήτηση της Ε.Ε.Π.Ε. είχε και στοιχεία επιστημονικής συζήτησης και ταυτόχρονα στιγμές συνθηματολογικής αντιπαραθέσης. Καί ό συνδυασμός των δύο αυτών αντιφατικών όψεων και λόγων υπήρξε άσφαλώς ή κυριότερη προσφορά της. Γιατί, μέ τίς συζητήσεις

πού προκάλεσε έδωσε ίσως την πιστότερη εικόνα των αντιφάσεων και των παιδικών άσθενειών πού ή νεαρή ακόμη στόν τόπο μας πολιτική επιστήμη, μετά από αναγκαστική σιωπή αρκετών δεκαετιών, προσπαθεί νά ξεπεράσει γιά νά υπάρξει.

Μερικές έπισημάνσεις, άρχικά, γιά τή διοργάνωση του τρίμηρου:

Ἡ πρώτη μας ἐπισήμανση ἀφορᾷ τὴν θεματολογία του. Δὲν θίχτηκαν στὸν βαθμὸ ποὺ θὰ περίμενε κανεὶς, μετὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν προσφατῶν ἐκλογῶν, τὰ γενικότερα προδλήματα ποὺ θέτει γιὰ τὸ κράτος καὶ τὴν ἀσκηση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἡ ἀπομάκρυνση τῆς δεξιᾶς ἀπὸ τὴν κυβέρνηση, μετὰ ἀπὸ πέντε δεκαετίες συνεχοῦς σχεδὸν μονοπωλίου τῆς ἐξουσίας. Ἀσφαλῶς, ἡ προβληματικὴ αὐτὴ δὲν σχετίζεται ἀμεσα μὲ τὴν κύρια θεματολογία τοῦ τριήμερου, ποὺ ἀφοροῦσε τὶς ἐκλογές τῆς 18ης Ὀκτωβρίου. Ὅμως, στὸ βαθμὸ ποὺ ὀρισμένοι εἰσηγητές, ὅπως λ.χ. ὁ Ἀ. Μανιτάκης καὶ ὁ Γ. Πάσχος, τὴν τελευταία μέρα τῆς συζήτησης, ἔθιζαν τὸ ζήτημα τῆς λειτουργίας τοῦ μεταδικτατορικοῦ μας πολιτεύματος μετὰ τὶς τελευταῖες ἐκλογές, διερωτᾶται κανεὶς κατὰ πόσον μιὰ βαθύτερη ἀνάλυση τοῦ πῶς διαγράφονται οἱ προοπτικές τῆς ἀσκησης τῆς ἐξουσίας ἀπὸ μιὰ κυβέρνηση ποὺ, ἀρχικὰ τουλάχιστον, δὲν φαινόταν νὰ ἐλέγχει τὸν κρατικὸ μηχανισμό καὶ κυρίως τὰ δυναμικὰ στηρίγματα του, θὰ ἐμπλοῦτιζε τὴ συζήτηση.

Ἀμεσα συνδεδεμένη μὲ τὴν προηγουμένη σκέψη εἶναι μιὰ ἀκόμη παράλειψη ποὺ θὰ ἐπισημαίναμε: παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι μιὰ θεματικὴ ἐνότητα ἦταν ἀφιερωμένη στὴν κοινωνιογραφία τῶν ὑποψηφίων καὶ τῆ φυσιογνωμίας τῆς νέας Βουλῆς, τὸ ζήτημα τῆς επαγγελματικῆς καὶ κοινωνικῆς προέλευσης τῶν φορέων τῆς νέας ἐξουσίας (στελέχωση ὑπουργείων καὶ ἀνώτατων κλιμακίων κρατικοῦ μηχανισμοῦ), δὲν θίχτηκε σχεδὸν καθόλου. Ἔτσι, ἡ θεματικὴ ἀνοδος τῶν «τεχνοκρατῶν» στὴ θέση τῶν κλασικῶν δικηγόρων, μὲ πρῶτους τοὺς μηχανικοὺς καὶ τοὺς οικονομολόγους, δὲν ἐπισημάνθηκε ὅσο κατὰ τὴ γνώμη μας θὰ ἔπρεπε. Πολὺ δὲ λιγότερο οἱ σημερινές ἐπιπτώσεις τοῦ ὅλου φαινομένου, ποὺ φαίνεται νὰ ἀναγγέλλει βαθύτερες μεταβολές στὴ σύνθεση τοῦ πολιτικοῦ προσωπικοῦ τῆς χώρας καὶ κυρίως ἀλλαγές στὸν τρόπο συμπεριφορᾶς του.

Εἶναι πιθανὸν οἱ σκέψεις αὐτές νὰ ἀφοροῦν περισσότερο ἰσως τοὺς εἰσηγητές παρὰ τοὺς ὁργανωτές τοῦ τριήμερου. Τὸ γεγονὸς ὡστόσο παραμένει ὅτι ὁ καθορισμὸς τῶν θεματικῶν ἐνοτήτων ἀπὸ τὴν Ε.Ε.Π.Ε. καὶ ἡ ἐπιλογή ὀρισμένων εἰσηγητῶν δὲν ὠθηθῆσαν νὰ δοθεῖ τὸ βάρος ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μας θὰ χρειαζό-

ταν στὴν πρωταρχικὴ αὐτὴ πτυχὴ τῶν προσφατῶν ἐκλογῶν, χωρὶς τὴν ἀνάλυση τῆς ὁποίας, οὔτε ἡ καθίζηση τῆς δεξιᾶς, παρὰ τὶς προσπάθειές της νὰ ἐκσιγηθῇ, νιστεῖ τὰ τελευταία χρόνια, οὔτε τὸ φαινόμενο ΠΑΣΟΚ, ἡ κατακόρυφη ἀνοδὸς του καὶ οἱ προοπτικές του στὴν ἐξουσία ἐξηγοῦνται ἢ ἔστω κάπως ἀποσαφηνίζονται.

Ὁδηγοῦμαστε ἔτσι στὴ δευτέρῃ ἐπισήμανσή μας γιὰ τὰ ὁργανωτικά τοῦ τριήμερου, ποὺ ἀφορᾷ τὴν παρουσία τῶν ἐκπροσώπων τοῦ τύπου. Θὰ περίμενε κανεὶς ὅτι οἱ ἔξι δημοσιογράφοι ποὺ εἶχαν προσκληθεῖ θὰ σχολίαζαν τὶς παρεμβάσεις τῶν εἰσηγητῶν σὲ κατ' ἰδίαν θεματικὲς ἐνότητες, ἀπὸ τὸ πρῶτο τῆς δουλειᾶς τους. Ἀντ' αὐτοῦ, στὸ μέτρο ποὺ εἶχαν ὄντως προετοιμασθεῖ, πράγμα ποὺ δὲν ἦταν ὁ κανόνας, παρουσίασαν τὶς δικές τους εἰσηγήσεις. Καὶ ὅσο καὶ ἂν μιὰ ἢ δύο ἀπὸ τὶς εἰσηγήσεις αὐτές ἦταν ὄντως καθεαυτές πολὺ ἐνδιαφέρουσες, τοῦτο δὲν παύει νὰ σημαίνει ὅτι στέρησαν ἀπὸ τοὺς ἀκροατές τοῦ τριήμερου τὴν κριτικὴ διάσταση ποὺ περιέμεναν στὰ ὅσα εἶχαν ἀναπτύξει προτύτερα οἱ εἰσηγητές. Μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν ὑπάρξει διόλου διαλόγος, προτὸν ὁ λόγος δοθεῖ στὸ ἀκροατήριο. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ θὰ μπορούσε νὰ καταλογισθεῖ κανεὶς μιὰν εὐθύνη στοὺς ὁργανωτές, στὸ μέτρο ποὺ δὲν φρόντισαν, πρῶτον νὰ κληθῶν δημοσιογράφοι ἐφημερίδων ἀπὸ ὅλο τὸ πολιτικὸ φάσμα (ἐντυπωσίασε ἡ ἀπουσία δημοσιογράφων ἀπὸ τὴν Αἴγῃ καὶ τὸν Ριζοσπαστῆ) καὶ δευτερον, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κλήθηκαν νὰ εἶναι καλύτερα προετοιμασμένοι γιὰ τὸ ρόλο ποὺ ὀφείλουν νὰ παίξουν.

Ἐρχόμαστε τώρα στὴν οὐσία τοῦ τριήμερου, δηλαδή σὲς ἀπόψεις ποὺ διατυπώθηκαν στὰ πλαίσια του. Δὲν θὰ ἀσχοληθοῦμε ἐδῶ μὲ τὶς ἐπιμέρους εἰσηγήσεις ποὺ, ἄλλωστε, οἱ ὁργανωτές μᾶς ὑποσχέθηκαν τὴν προσεχὴ δημοσίευσή τους. Θὰ περιοριστοῦμε, μὲ τὴ βοήθεια κάποιων παραδειγμάτων, νὰ διατυπώσουμε ὀρισμένες γενικότερες παρατηρήσεις γιὰ τὰ συμπεράσματα ποὺ μοιάζουν νὰ θῆκαν ἀπὸ τὴν ὅλη συζήτηση.

Ἡ πρώτη παρατήρηση ἀφορᾷ τὴν ἐκδοχὴ τῆς πρόσφατης ἐκλογικῆς ἀναμέτρησης. Πῶς ἐξηγοῦνται τόσο σημαντικὲς μετατοπίσεις ψήφων, ποὺ νὰ ἐπιτρέπουν στὴν Ἑλλάδα τόσο ἐντυπωσιακές

ἀλλαγές τοῦ ἐκλογικοῦ χάρτη ἀπὸ τὴ μιὰ ψηφοφορία στὴν ἄλλη; Στὸ ἐρώτημα αὐτό, οἱ εἰσηγητές δὲν ἔδωσαν κατὰ τὴ γνώμη μας πειστικὲς ἀπαντήσεις. Γιὰ τοὺς μὲν, ποὺ ἔμειναν προσηλωμένοι στὰ δεδομένα τῆς πρόσφατης ἀναμέτρησης, σπεύδοντας κάτω ἀπὸ αὐθαίρετα νὰ θγάλουν καὶ γενικότερα συμπεράσματα, τὸ αἶτημα τῆς ἀλλαγῆς ἦταν τόσο βαθύ καὶ πλατὺ ὥστε ἡ νίκη τοῦ ΠΑΣΟΚ νὰ θεωρεῖται βέβαιη πολὺ πρὶν ἀπὸ τὶς 18 Ὀκτωβρίου. Πιο κατηγορηματικὸς ὑποστηρικτὴς τῆς ἀποψῆς αὐτῆς ἦταν ὁ διευθυντὴς τῶν Νέων Γιάννης Καψῆς, ποὺ ἡ ἐν πολλοῖς ἀπολογητικὴ γιὰ τὶς πρακτικὲς τοῦ ΠΑΣΟΚ παρέμβασί του δρῆκε, ὡς πρὸς τὰ συμπεράσματά της, ἀπροσδόκητη συνηγορία στὰ ὅσα μὲ πολὺ κριτικότερο ὕψος εἶπε ὁ Τάκης Λαμπριάς γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ προεκλογικὴ ἐπιρροή τοῦ ΠΑΣΟΚ ἦταν τέτοια ὥστε ἀκόμη καὶ ἂν ἡ Νέα Δημοκρατία δὲν διέλπατε τὴν «στρατηγικὴ δλακεία», ὅπως τὴν ἀποκάλεσε, νὰ ἀπενθύνεται μόνον στὸν στενὸ πυρῆνα τῶν ὁπαδῶν της, τὸ ἀποτέλεσμα νὰ ἦταν τὸ ἴδιο, κατὰ πάσα δεβαιότητα. Γιὰ τοὺς δέ, ποὺ προχώρησαν καὶ πέρα ἀπὸ τὶς πρόσφατες ἐκλογές, ἀφού τὸ φαινόμενο τῶν μεγάλων μετατοπίσεων ψήφων ἀποτελεῖ σταθερὸ χαρακτηριστικὸ τῆς νεώτερης ἐκλογικῆς μας ἱστορίας, ἡ ἀπάντησις στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὴ ρευστότητα καὶ τὴ μεγάλη κινητικότητα ποὺ διακρίνει τὴν ταξικὴ διαστρωμάτωση τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας καὶ στὴν ἔλλειψη σταθερῶν ἰδεολογικῶν ἀποκρυσταλλώσεων ποὺ νὰ ἐπιτρέπουν τὴν ἀκώλυτη ἀναπαραγωγὴ τοῦ συστήματος. Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτά, πάντοτε κατὰ τοὺς ὁπαδούς τῆς ἰδίας ἀποψῆς, εἶναι ἐκεῖνα ποὺ διαφοροποιοῦν τὴ χώρα μας ἀπὸ τὶς κλασικὲς δημοκρατίες τῆς δόρειας καὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ποὺ οἱ ἐκλογικοὶ τους χάρτες, τὶς τελευταῖες δεκαετίες, χαρακτηρίζονται ἀπὸ μιὰν ἐντυπωσιακὴ σταθερότητα. Δὲν μᾶς ἐξηγοῦν, ὡστόσο, οἱ ὑποστηρικτές αὐτῆς τῆς ἐρμηνείας πῶς συμβαίνει σὲ χώρες μὲ ἀντίστοιχα κοινωνικά χαρακτηριστικά, ἀλλὰ καὶ μὲ παραπλήσιο «ταμπλαμέντο» μὲ τὸ δικό μας, ὅπως ἡ Ἰταλία, ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Πορτογαλία, νὰ μὴν παρουσιάζονται μετατοπίσεις ψήφων συγκρίσιμες μὲ ἐκείνες ποὺ σημειώνονται στὴν Ἑλλάδα. Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι, μὲ δεδομένη τὴν ἀνταρξία στοι-

χειών και μελετών ύποδομής πάνω στη διαμόρφωση του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού. τις τελευταίες ιδίως δεκαετίες, απέχουμε από το να είμαστε σε θέση έστω και να προσεγγίσουμε μιάν απάντηση στο ερώτημα αυτό, που αποτελεί, κατά τη γνώμη μας, το υπ' αριθμόν 1 πρόβλημα της ελληνικής πολιτικής επιστήμης. Έως ότου όμως τα στοιχεία υπάρξουν και οι μελέτες γραφούν, εκείνο που θα πρέπει να αποφεύγουμε είναι τις εύκολες αναγωγές στις εξάρσεις της συγκυρίας και στις μαγικές ιδιότητες των συνθημάτων, που όσο πετυχημένα και αν είναι, δεν εξηγούν από μόνα τους φαινόμενα διαρκή και μάλιστα τέτοιου μεγέθους. Αναγωγές του είδους αυτού διευκολύνουν ίσως τη διαμόρφωση έκλογικών τακτικών και την αύξηση της κυκλοφορίας των εφημερίδων, αποπροσανατολίζουν όμως, κατά τη γνώμη μας, την αναζήτηση της επιστημονικής αλήθειας.

Η δεύτερη παρατήρηση αφορά τις διαπιστώσεις ορισμένων εισηγητών πάνω στο λόγο, το ύφος και τις τεχνικές που χρησιμοποίησαν τα κόμματα κατά την προεκλογική περίοδο. Καί στο σημείο αυτό, κάθε άλλο παρά υπήρξε όμοφωνία: έτσι, ενώ από τη μία μεριά ο Α. Μάνσης, σε μιάν εισήγηση που είχε ίσως το μειονέκτημα να είναι υπερβολικά διδακτική για μιά τέτοια εκδήλωση, έπeshήμανε με ιδιαίτερη πειστικότητα τούς κινδύνους που περικλείει η αύξουσα εμπορευματοποίηση της προεκλογικής διαδικασίας από τα μεγάλα ιδίως κόμματα, με τη χρήση μεθόδων που απέδιδαν περισσότερο στο να εντυπωσιάσουν παρά να πείσουν τούς εκλογείς, άλλοι εισηγητές, όπως λ.χ. ο Γ. Βέλτσος, φάνηκαν πολύ ένδοτικότεροι απέναντι στις πρακτικές που χρησιμοποιήθηκαν στις πρόσφατες εκλογές, τονίζοντας πώς το λαϊκό πανηγύρι, όπως το αποκάλεσαν, έστω και αμφίβολης ποιότητας, είναι ασφαλώς προτιμότερο από την ψυχρή διεξαγωγή των εκλογών αποκλειστικά σχεδόν μέσω της τηλεόρασης, όπως συμβαίνει σε άλλες, πιο «προηγμένες» κοινωνίες. Στην ίδια λογική εντάσσονται και οι απόψεις ορισμένων άλλων εισηγητών που, ήθελμένα ή άθελτα, κατέληξαν στο να εξωραίσουν τον κλασικά αρχηγικό χαρακτήρα της καμπάνιας του ΠΑΣΟΚ, τον οποίο, σε πείσμα της κοινής πείρας, αγνόησαν, υποτιμώντας τις

ποσοτικές παραμέτρους του λεγόμενου έπικοινωνιακού υλικού που αρκετά επιλεκτικά χρησιμοποιήσαν. Άλλη μιά όψη της από παλιά γνωστής στον τόπο μας διαμάχης μεταξύ του «ανατολικού» κόμματος και του «δυτικού» ορθολογισμού: Ίσως. Τό γεγονός ωστόσο παραμένει ότι δίλημμα ανάμεσα στις δύο επιλογές δέν τίθεται σχεδόν ποτέ με την απόλυτότητα που φάνηκαν να πιστεύουν ορισμένοι εισηγητές: στο δαθμό που οι μάζες συμμετέχουν συνειδητά και δέν υφίστανται απλώς παθητικά τό εκλογικό πανηγύρι, δίλημμα δέν νομίζουμε ότι υφίσταται. Καί τό ζήτημα ακριδώς είναι να δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για τη συνειδητή συμμετοχή των μαζών στην εκλογική και γενικότερα την πολιτική διαδικασία. Πράγμα που ασφαλώς δέν συνέβη στις τελευταίες εκλογές όπου, κατά τη χαρακτηριστική διατύπωση ενός άλλου εισηγητή, στο λόγο των μεγάλων κομμάτων, ή θρησκοληψία, ή μαγεία και ή δαιμονοφοδία είχαν υποκαταστήσει σχεδόν εξ ολοκλήρου την ανταλλαγή επιχειρημάτων.

Μιά τρίτη παρατήρηση αφορά τις επισημάνσεις ορισμένων εισηγητών για τό ξετέραςμα των διαχωριστικών γραμμών της μετεμφυλιοπολεμικής περιόδου στον εκλογικό χάρτη της χώρας, σε ό,τι αφο-

ρά την επιρροή της άριστεράς και πιο συγκεκριμένα της κομμουνιστικής άριστεράς. Η διαπίστωση αυτή, που πολύ παραστατικά διατυπώθηκε από τόν Η. Νικολακόπουλο, σε συνδυασμό με τη γενικότερη παραδοχή ότι, παρά την πόλωση, ή απομάκρυνση της δεξιάς από την κυβέρνηση συντελέστηκε με έντυπωσικήν όμαλότητα, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, μετά την πτώση της χούντας τό 1974, οι εκλογές του 1981 σήμαναν ίσως τό όριστικό τέλος του εμφυλίου πολέμου στη χώρα μας. Άν πράγματι κάτι τέτοιο συμβαίνει, είναι περιττό να τονιστεί πόση σημασία έχει για τις μελλοντικές πολιτικές εξελίξεις του τόπου, που ως πρόσφατα φαινόταν ακόμη δέσμιος των ψυχώσεων της δεκαετίας του 1940. Άρκει δεθαίως, τό «ξετέραςμα» του εμφυλίου πολέμου, να μην μεταφραστεί σε μιά παραίτηση των μαζών από κάθε είδους συμμετοχή στις πολιτικές διαδικασίες.

Τέλος, μιά τελευταία παρατήρηση αφορά τό είδος του διαλόγου που αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια του τριήμερου. Τό πλατύ ιδεολογικό και πολιτικό φάσμα των εισηγητών εξασφάλισε καταρχήν την αναγκαία για τέτοιου είδους έγχειρήματα σχετική πολυφωνία. Όστόσο, για μιά ακόμη φορά, στον γιάλινο κύριο των επιστημονικών στεγανών όπου όλοι μας ζούμε, ή πολυφωνία από μόνη της δέν εξασφάλισε τόν διάλογο. Περισσότερο παράθεση ξεκομμένων μεταξύ τους λόγων, παρά συμπληρωματικών παρεμβάσεων, οι εισηγήσεις, σπάνια έδωσαν αφορμή για γόνιμη αντιπαράθεση έπιχειρημάτων. Απέμενε ή αϊθουσα, που ή συμβολή της στο διάλογο, όταν πρόκειται για συγκεντρώσεις τέτοιου μεγέθους, είναι εκ προοιμίου προβληματική. Ο κανόνας επιβεβαιώθηκε και πάλι, αφού ακόμη και εκείνες οι παρεμβάσεις από τό άκροατήριο, που φάνηκαν τά ταράζουν κάποια λιμνάζοντα νερά, δέν κατάφεραν να δώσουν κάποια άλλα, πιο πειστικά έπιχειρήματα στα όσα σωστά όρισμένες φορές έπeshήμαναν.

Άλλά ως μην παραινόμεσθε. Ήταν δυνατό τά πράγματα να είναι πολύ διαφορετικά σε ένα μικρόκοσμο διόλου συνηθισμένο στους κανόνες της άνοχής, του διαλόγου και της ανταλλαγής έπιχειρημάτων;

Συνηγορία γιά τόν σταυρό προτίμησης (ἢ πού βρίσκεται ἡ «ἄλλη» ἀλλαγή)

Ὅταν οἱ προγραμματικές δηλώσεις εἶχαν πιά ἀναγνωσθεῖ, ὅταν τό «συμβόλαιο τιμῆς» ΠΑΣΟΚ-λαοῦ εἶχε πιά ἐπισημοποιηθεῖ, ὅταν τὰ χειροκροτήματα εἶχαν κοπάσει καί οἱ προβολεῖς τῆς τηλεόρασης σβῆσει, ἡ 22 τοῦ Νοέμβρου περνοῦσε στήν ἱστορία σάν ἡ πρώτη μέρα τῆς Ἀλλαγῆς. Ἀλλαγῆς πρώτα ἀπ' ὅλα στά πολιτικά μας ἦθη μιάς καί γιά μιά φορά ἐπιτέλους προγραμματικές δηλώσεις καί προεκλογικές ὑποσχέσεις δέν διέφεραν σημαντικά. Ἡ γενική, ὅστόσο, θετική αὐτή ἐντύπωση δέν θάπρεπε οὔτε τίς προγραμματικές ἀσάφειες νά διασκεδάσει, οὔτε τίς κριτικές φωνές νά κάνει νά ἀτονήσουν.

Τό ἄρθρο αὐτό θάθελε νά σταθεῖ, καί νά σταθεῖ κριτικά, στό σημεῖο ἐκεῖνο τῶν δηλώσεων πού προκάλεσε τίς θετικότερες ἐκδηλώσεις καί τό ἰσχυρότερο χειροκρότημα τῶν κυβερνητικῶν βουλευτῶν: τήν κατάργηση τοῦ σταυροῦ προτίμησης σάν συστατικό στοιχεῖο ἐνός νέου ἀναλογικοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος.

Δέν χωρεῖ βέβαια καμιά ἀπολύτως ἀμφιβολία πώς ὁ θεσμός αὐτός, πού ἡ προοπτική κατάργησής του γεννάει ἐνθουσιασμό, στήν ἐλληνική ἰδιαίτερα πρακτική προκάλεσε σημαντικότερες δυσλειτουργίες πού ἔχουν πιά γίνει καθολικά συνειδητές: ἡ ἀναζήτηση τοῦ σταυροῦ μετατρέπεται τό βουλευτῆ ἀπό ἀντιπρόσωπο τοῦ ἔθνους σέ διεκπεραιωτή τοπικῶν ἢ καί ἀτομικῶν συμφερόντων καθῶς καί σέ συντονιστή πελατειακῶν δικτύων· τό μερικό ὑποκαθίσταται στό γενικό σάν κριτήριο τῆς ὑπουργικῆς δράσης· ὑπερτονίζονται οἱ προσωπικές καί ἐποδοθμιζονται οἱ ἰδεολογικές διαφορές. Τά πολιτικά ἦθη καταβαρυνθῶνται· ἡ μακρόπνοια, ἀλλά κοντόφθαλμα ἀντιδημοτική, πολιτική δράση ὑπονομεύεται· κριτήριο τοῦ σχηματισμοῦ τῶν κυβερνήσεων καί τῆς πλαισίωσης τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ δέν εἶναι οἱ πολιτικές ἀλλά ἄλλον εἶδους ἰσορροπίες (π.χ. «δόσ' μου τοὺς σταυροὺς σου νά σέ κάνω γενικό γραμματέα»)· ἀκόμη, τὰ παραδοσιακά τζάκια προμοδοῦνται· ἡ ἀνανέωση τοῦ πολιτι-

κοῦ προσωπικοῦ δυσχεραίνεται· οἱ ἔχοντες προσβάσεις πρὸς τὴ δημόσια διοίκηση «ἐπαγγελματίες» πολιτικάντηδες ἐξασφαλίζουν τὴν ἐπανεκλογή (καί ἐξαχρείωση) τοὺς· ὁ κρατικός μηχανισμός κομματικοποιεῖται ὅλο καὶ περισσότερο· ἡ δημιουργία δημοκρατικά ὁργανωμένων κομμάτων ἀρχῶν δυσχεραίνεται· τὰ κοιτῆρια πολιτικῶν ἐπιλογῶν νοθεύονται καί ἄλλα πολλά.

Θά ἀποτελοῦσε ὅστόσο, πιστεύουμε, ἐπιτολαιότητα ἀσύνγνωστη ἀπέναντι στη νεορῆ καί λεπτειλέπτη δημοκρατία μας ἡ κατάργηση θεσμῶν, διαδικασιῶν καί ἐκφάνσεων τῆς λαϊκῆς ἐκφρασῆς ἀμέσως μόλις διαπιστωθεῖ ἡ ὥς πρὸς κάποια συγκεκριμένα θέματα δυσλειτουργικότητά τους πρὶν τουλάχιστον συνεκτιμηθοῦν, ἀκόμη δύο ἄλλες συνιστώσες:

α) Οἱ θετικές πλινθές τῆς λειτουργίας τους καί, κυρίως, β) ἡ δυνατότητα, μέσα ἀπὸ ἄλλες θεσμικές μεταβολές, ἐλαχιστοποίησης τῶν δυσλειτουργικῶν τους ἐπιπτώσεων μέ παρῶλληλη διατήρηση τῶν θετικῶν πτυχῶν τους.

Ὡς πρὸς τό πρῶτο ζήτημα ἔχει συχνά, καί ὄχι πάντα καλὸ δούλο, ὑποστηριχθεῖ πὺς ὁ σταυρὸς προτίμησης ἀποτελεῖ τὴν πεμπτοσύνη, τὸν κεντρικὸ πυρήνα, τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας· μ' αὐτόν ὑποδεικνύει ὁ λαὸς τὸν ἄμεσο ἀντιπρόσωπό του. Εἶναι προφανές πὺς ἓνα τέτοιο ἐπιχείρημα θά εἶχε βέβαια βαρύνοντα στὴ νεανική φάση τῶν ἀστικῶν δημοκρατιῶν, στήν περίοδο τῆς ἀκλόνητης πίστεως στό ἀτομικιστικὸ ἰδεῶδες· πολιτικὴ ἐκφραση τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν θά ἦταν ὁ ἰσχυρότατος δεσμός ἐκλογέως-βουλευτοῦ (πού ἐξέφραζε ἀθροισμένα ἀτομικά συμφέροντα) καί ἡ χαλαρότατη σύνδεση τοῦ τελευταίου μέ τοὺς συναδέλφους του τοῦ ἴδιου πολιτικοἰδεολογικοῦ χώρου. Ἀφοπτον ὁμῶς οἱ κοινωνικοπολιτικές ἐξελίξεις τῆς τελευταίας ἑκατονταετίας ἔκαναν καθολικά αἰσθητές τίς ὑπαρχουσες ἰδεολογικές καί κοινωνικές στρωματώσεις, ἀφότον ἡ πολιτικὴ σύγκρουση ἐκφράστηκε μέσα ἀπὸ μόνιμα ὁργανωμένους κομματικούς φορεῖς μέ βάση ἀντιπαράθετα θέματα πολιτικά προγράμματα πού δέν ἀθροίζουν ἀπλῶς ἀτόμους ἀλλ' ἐναρμονίζουν, συνθέτουν καί ὁμοιογενικοποιῶν συγγενεῖς πολιτικές θέσεις καί συμφέροντα, τό ἐπιχείρημα αὐτὸ καταπίπτει. Ἡ πραγματικὴ ἀσκηση τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας ἐκφράζεται· πρῶτον, μέ τὴν

ἐπιλογή ἐκεῖνον τοῦ πολιτικοῦ προγράμματος πού μέ τὴ γενικότητα καί τὴ συνθετότητα του ἐκφράζει πληρύτερα τὰ συμφέροντα, τὰ ὄραματα καί τοὺς στοχούς τοῦ κάθε ἐκλογέα. Θεωροῦμενον, σάν ὁργανικὰ ἐνταγμένης σὲ κάποιο συνολο μονάδας. Δευτερον μέ τὴν ἀσκηση πίεσης, μέσα ἀπὸ τοπικές, ἐπαγγελματικές, ἰδεολογικές, πολιτιστικές ὁργανώσεις, γιά τὴ συγκεκριμένη πορφοποίηση τῶν ἐπιμερῶς προγραμμάτων.

Ἡ ἐλληνικὴ πολιτικὴ πραγματικότητα ὅσο καμιά δὲν παρέχει ἐγγύηση πὺς τὰ διάφορα ἀντιπαράθετα κενδρῆτικὰ προγράμματα θά εἶναι τὸ ἀποτελεσματικὸν δημοκρατικῶν διαδικασιῶν, ἐναρμονιστικῶν διεργασιῶν καί οὐσιαστικῆς λαϊκῆς συμμετοχῆς. Ἀντιθέτα, τόσο ἡ ἱστορία ὅσο καί ὁ σημερινὸς χαρακτηρισ τῶν πολιτικῶν μας κομμάτων καθιστοῦν ἄπειρα πιθανότερο οἱ προγραμματικές τους διακηρύξεις νά ἀποτελοῦν ἐκ τῶν ἄνω ἐπιδολλόμενες θέσεις, ἐπ' ἐρχόμενες μέ ἐμπειρικά κριτήρια ἀμεσης πολιτικῆς σκοπιμότητας. Ἐξῶλλον οἱ κάθε εἶδους κοινωνικές ὁργανώσεις πού θά μπορούσαν νά ἀποτελέσουν τὸν διὰλο προσθήκης τοῦ λαικοῦ λόγου πρὸς τὰ κεντρὰ ἐξουσίας εἶναι γνωστὸ πὺς στὴ χώρα μας, γιά κοινωνικοὺς, ἱστορικοὺς καί νοοτροπιακοὺς λόγους, ὑπολειπομένην. Ἐπομένως λείπουν οἱ προϋποθέσεις γιά μιά οὐσιαστικὴ λαϊκὴ συμμετοχὴ μέσα ἀπὸ διαδικασίες διάφορες ἀπὸ τίς μεχρὶ σήμερα παραδοσιακὰ χρησιμοποιούμενες.

Ἡ ἀντίθεσή μας ὅμως στήν ἐξαγγελθεῖσα μέ τίς προγραμματικές δηλώσεις τῆς κυβερνήσεως μεταρρύθμιση, ἐπαγορεύεται καί ἀπὸ ἄλλες σκοπιμότητες: στὴ φάση αὐτὴ πού ὅλα δείχνουν πὺς παρῶνεται ἓνα πλήρες δικομματικὸ σύστημα (δηλαδή ἓνα σύστημα ὅπου ἡ ὑπαρξὴ μικρότερων κομμάτων κατὰ κανὼνα δὲν ἐμποδίζει ἓνα ἀπὸ τὰ δύο μεχλόντερά πού ἐναλλάσσονται στήν ἐξουσία νά σχηματίσει ἀντιδύναμη κυβέρνησης). ὁ σταυρὸς προτίμησης δὲν λειτουργεῖ κύρια σάν μηχανισμό ἐπιλογῆς προσώπων ἀλλὰ σάν λαϊκὴ τοποθέτηση ἀπέναντι στίς ἀφεντὰ διαιωρημένους ἐνδοκομματικές τάσεις. Ἡ σημασία δὲ τῆς γνώσης τοῦ εἰδικότερου αὐτοῦ λαικοῦ προσανατολισμοῦ εἶναι τεραστία ὄχι τόσο γιατί ἱκανοποιεῖ κάποια δημοκρατικὴ εὐαισθησία ὅσο γιατί ἀνταποκρίνεται σὲ

σημαντικότερη πολιτική λειτουργία· ή γνώση αυτή, ή επεξεργασία και ή αξιοποίησή της, διευρύνουν την αποδοχή των πολιτικών επιλογών, την αποτελεσματικότητα των πολιτικών ενεργειών, την ταχύτητα και ευρύτητα της πραγματοποίησης των πολιτικών στόχων.

Λειτουργεί δηλαδή, σέ τελική ανάλυση, σάν πολύτιμη και αναντικατάστατη πολιτική πυξίδα. Ακόμη ο σταυρός προτίμησης αμβλύνει τόν κάπως αγγελαίο χαρακτήρα τής παθητικής, μέ τό ασταύστο ψηφοδέλτιο, προσχώρησης σέ προελημμένες κομματικές επιλογές, πράγμα πού έχει καθοριστική ψυχολογική και πολιτική σημασία: ή συναίσθηση τής δυνατότητας συμβολής στην ειδικότερη διαμόρφωση τής κομματικής γραμμής ενισχύει τήν ψυχολογική αναγνώριση τού εκλογέα όχι μόνο στό γενικότερο δημοκρατικό παιχνίδι αλλά και στόν συγκεκριμένο πολιτικό οργανισμό πού σέ γενικές γραμμές τόν εκπράζει. *Μέ τή δυνατότητα μάλιστα ένδοπαταξιακών μετακινήσεων παρεμποδίζονται ριζοσπαστικότερες μετακινήσεις πού στην παρούσα πολιτική πραγματικότητα —δεδομένου πώς τό ΚΚΕ έχει φροντίσει γιά τήν ανελαστική πολιτική όριοθέτηση του— θά σήμαινε παλιννόστηση στό κόμμα τής συντήρησης.*

* * *

Τό σύνολο ώστόσο των επιχειρημάτων αυτών θά αποτελούσε ασθενέστατη συνηγορία γιά τόν σταυρό προτίμησης άν ή διατήρησή του σήμαινε και αποδοχή όλων των άρνητικών συνεπειών του πού προαναφέρθηκαν και τών όποιων ή έλληνική πολιτική έμπειρία αποτελεί τραγική έπιβεβαίωση. Είμαστε όμως πεισμένοι πώς άλλες θεσμικές μεταβολές μπορούν νά ελαχιστοποιήσουν, άν όχι νά εξαφανίσουν, τίς δυσλειτουργίες του, καθιστώντας έτσι τή διατήρησή του όχι άπλως άδολαφή αλλά και χρήσιμη στό πολιτικό μας σύστημα. Σάν σημαντικότερη δέ από τίς δυνατές αυτές μεταβολές θεωρούμε τή θεσμοθέτηση ευρύτατης εκλογικής περιφέρειας αντίστοιχης ίσως μέ τή σημερινή έφετειακή. Η άτομικοποίηση και άποιδεολογικοποίηση των πολιτικών άγώνων, ό τοπικιστικός χαρακτήρας των κριτηρίων γιά τίς βασικές πολιτικές επιλογές, ή διαιώνιση τού πολιτικού επαγγελματισμού, ή ίσοδιότητα των γόνων των τζακιών, ή παρεμπόδιση τής ανα-

νέωσης αλλά και τής δημιουργίας όργανωμένων δημοκρατικών κομμάτων στην βάση τής ιδεολογικής συγγένειας, καμιά από τίς πληγές αυτές τής πολιτικής μας ζωής δέν θά μπορούσε, κατά τήν εκτίμησή μας, νά άντέξει στην όρμη μιάς τέτοιας μεταβολής. Τά προσωπικά ρουσέτια καθώς και ή διαμόρφωση πολιτικών επιλογών μέ βάση στενά τοπικιστικά κριτήρια περισσότερο θά ζημιώναν παρά θά ωφέλουσαν, ακόμη και σέ επίπεδο άτομικής καριέρας, τους δουλευτές. Η δημιουργία ομάδας πολιτικών φίλων μόνο πάνω στην βάση τής ιδεολογικής έγγλητας θά μπορούσε νά στηριχθεί. Οί τοπικές ρίζες των γόνων των τζακιών θά 'ταν τελείως ανεπαρκείς γιά νά διασφαλίσουν τήν επανεκλογή τους έφόσον αντιμετώπιζαν αντίπαλους μέ γενικότερης άποδοχής πολιτικό μήνυμα (Αλλωστε είναι γνωστό πώς τά λεγόμενα «προσωπικά κόμματα» κατά κανόνα εκτείνονται στά όρια μιάς επαρχίας. Π.χ. Ζαϊμικό-Καλάβρυτα, Στεφανοπουλικό Ηλεία —όχι Όλυμπία κλπ). Τέλος δέ και κυρίως τά κριτήρια επιλογής από τά κόμματα των ύποψηfiών δέν θά ήταν ή τοπική τους άπήχηση, άλλ' ή γενικότερη άκτινοβολία τους σάν έκφραστών ένιαίας —και συνεκτικής— ιδεολογίας. Δέν είναι βέβαια καθόλου τυχαίο πώς και στό παρελθόν ή προσπάθεια διεύρυνσης τής εκλογικής περιφέρειας προκάλεσε τή λυσώδη παλαιοκομματική αντίδραση. Γιά τόν Τρικούπη ή προσπάθεια αυτή αποτέλεσε τό πρελούδιο τού πολιτικού του θανάτου. Ο Βενιζέλος, γιά νά μήν έπιμείνει άρκετά στην ίδια κατεύθυνση είδε τήν όδυνηρή άποτυχία των προσπαθειών του γιά σοβαρή όργάνωση τού κόμματος των Φιλελευθέρων...

Είμαστε βαθύτατα πεισμένοι πώς ή ευρεία περιφέρεια θά ήταν ή μεγάλη θεσμική πολιτική αλλαγή μέ τήν όποία ή κυβέρνηση θά μπορούσε νά προσφέρει τό πλαίσιο γιά τή δημιουργία νέων ήθών, νέων άντιλήψεων, νέου πολιτικού λόγου, νέων προσδοκιών, μιάς άλλης ήθικής γενικότερα γιά τήν πολιτική ζωή τού τόπου μας. Θά αποτελούσε μιά ιστορική πολιτική τομή πού θά βάθαινε μάλιστα ακόμη περισσότερο άν συνδυαζόταν και μέ άλλα θεσμικά μέτρα, όπως π.χ. τό μη ύποχρησιμοποίηση των δουλευτών ή τό μη άμέσως επανεκλέξιμο των ύπουργών ή, ακόμη, ή απαγόρευση τής συνεχούς επανε-

κλογής στην ίδια περιφέρεια.

Η λαϊκή διαθεσιμότητα γιά τή μεγάλη ποιοτική τομή στους κανόνες τού πολιτικού παιχνιδιού σήμερα ύπάρχει. Η κυβέρνηση τής αλλαγής πρέπει νά όρει τήν πολιτική δούληση γιά νά τήν υλοποιήσει.

10.3.82

Θανάσης Διαμαντόπουλος

Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ και εργαζόμενοι: Μιά πρώτη ανακεφαλαιώση

Η αντιμετώπιση των εργατικών προβλημάτων —αιτημάτων είχε ιδιαίτερο βάρος στην πολιτική έκδημοκρατισμού και στην οικονομική και κοινωνική πολιτική πού επαγγελλόταν τό ΠΑΣΟΚ προεκλογικά. Μέσα στους τέσσεραίσι μήνες άφότου όρκίστηκε ή νέα κυβέρνηση μπορούμε νά ξεχωρίσουμε τά παρακάτω δήματα σ' αυτό τόν τομέα:

Στίς 13 Δεκεμβρίου ό πρωθυπουργός ανακοίνωσε τήν εισοδηματική πολιτική τής νέας κυβέρνησης γιά τό 1982. Μιά πολιτική σημαντικής αύξησης των χαμηλών μισθών και ήμερομισθίων πού αποκλιμακώνεται, όχι μόνο αναλογικά αλλά και σέ απόλυτα μεγέθη, όσο υψηλότεροι είναι οί μισθοί. Αντίστοιχα και ή αυτόματη τιμαριθμική αναπροσαρμογή πού ανακοινώνεται ότι θά εφαρμοσθεί τό 1982 ανά τετράμηνο, θά είναι πλήρης γιά τά χαμηλά εισοδήματα, ενώ πάνω από τίς 35.000 δρχ. ή αναπροσαρμογή θά γίνεται σέ κλάσμα των συνολικών άποδοχών. Ο πρωθυπουργός ανακοίνωσε επίσης τήν έξίσωση των έπιδομάτων πολυετιών των εργατών και των υπαλλήλων, τή μείωση τής εβδομαδιαίας εργασίας σέ 41 ώρες και τήν καθιέρωση των τεσσάρων έβδομάδων έτήσιας άδειας μέ άποδοχές γιά όλους τους εργαζόμενους, και σημαντικές αύξήσεις στίς συντάξεις.

Η εισοδηματική αυτή πολιτική όδηγεί:

1) Στή βελτίωση των χαμηλών άμοιβών πρós τήν κατεύθυνση ενός κοινωνικά άνεκτου κατώτατου όριου διαδίσωσης —άν και, όπως παραδέχθηκε ό ίδιος ό πρωθυπουργός, απέχει ακόμα από τό νά τό εξασφαλίζει.

2) στό κλείσιμο τής ψαλίδας ανάμεσα στους χαμηλούς και ύψηλούς μισθούς και

3) σέ μία αύξηση τοῦ μεριδίου τῶν μισθῶν στό συνολικό εἰσόδημα. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖο αὐτὸ ἀποτέλεσμα ὡστόσο, οἱ ἀρχικές θετικές ἐκτιμήσεις φαίνονται σήμερα ἀρκετά ἀμφίβολες μετὰ τὴν ἐπιβολή τῶν νέων φόρων καὶ τὴν ἀπροθυμία τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων νὰ ἐφαρμόσουν τὴν εἰσοδηματική πολιτική.

Ἡ 1/82 Ἀπόφαση τοῦ Πρωτοβάθμιου Διαιτητικοῦ Διοικητικοῦ Δικαστηρίου, ποῦ ἐπικυρώθηκε ἀπὸ τὸ Δευτεροβάθμιο στίς 3 Μαρτίου, ὑλοποιεῖ τίς πρωτοπονητικές ἐξαγγελίες γιὰ τίς κατώτατες ἀμοιβές ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων καὶ γιὰ τὴ μείωση τῶν ὥρων ἐβδομαδιαίας ἐργασίας. Δέν ἐξισώνει ὅμως τὰ ἐπιδόματα τριετιῶν καὶ μειώνει τὸ μερίδιο τῶν ἐπιδομάτων στίς συνολικές αποδοχές, φέροντας μία μεταβολή στὴ δομὴ τῶν ἀμοιβῶν. Ἡ καθιέρωση τῆς αὐτόματης τιμωρικῆς ἀναπροσαρμογῆς καὶ τῆς ἐτήσιας ἀδειας παραλέγονται σέ νομοθετικές ρυθμίσεις ποῦ ἐκκρεμοῦν ἀκόμα.

Στίς 16 Δεκεμβρίου, μέ τὴ μέθοδο τῆς δικαστικῆς ἀπόφασης γιὰ προσωρινὰ μέτρα, μετὰ ἀπὸ αἴτηση πέντε ὁμοσπονδιῶν, ἀντικαθίσταται ἡ Διοίκηση τῆς ΓΣΕΕ. Ἡ ἡγετική ὁμάδα Καρακίτσου ποῦ, γιὰ λογαριασμό τῶν κυβερνήσεων τῆς Νέας Δημοκρατίας, διαχειριζόταν καὶ ἔλεγε ἐκ τῶν ἄνω τὰ συνδικαλιστικά πράγματα, ἐκθρονίζεται. Στὴ θέση τῆς διορίζεται προσωρινή διοίκηση τῆς ΓΣΕΕ μέ ἀπόλυτη πλειοψηφία συνδικαλιστῶν τῆς ΠΑΣΚΕ (28), ὁρισμένους συνδικαλιστές ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς πρώην κυβερνητικῆς παράταξης (10) καὶ ἓνα μικρὸ ἀριθμὸ ἐκπροσώπων τῶν δύο ἀριστερῶν παρατάξεων (4 τῆς ΕΣΑΚ-Σ καὶ 3 τοῦ ΑΕΜ). Μέ κατοπινὴ ἀπόφαση τοῦ πρωτοδικείου ἡ ἐνστάση τῶν πέντε ὁμοσπονδιῶν γιὰ ἀναθεώρηση τοῦ 19 Συνεδρίου τῆς ΓΣΕΕ γίνεται δεκτὴ καὶ ὁ διορισμὸς τῆς προσωρινῆς διοικήσεως ὁριστικοποιεῖται. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ὡστόσο ἡ σύνθεση τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τῆς ΓΣΕΕ ἀμφισβητεῖται ὡς μὴ ἀντιπροσωπευτική. Ἡ ΕΣΑΚ, στὴν ὁποία ὀπωδῆποτε δόθηκε δυσανάλογα μικρὸς ἀριθμὸς θέσεων στὴ διοίκηση σέ σχέση μέ τὴν πραγματικὴ τῆς δύναμη στοὺς ἐργαζομένους, ἀρνεῖται νὰ μετέχει στίς συνεδριάσεις. Κριτική ἀσκήσκει καὶ τὸ ΑΕΜ, ἐπιχειρῶντας ἐντούτοις νὰ ἀξιοποιήσει τίς δυνατότητες ποῦ ἀνοίγονταν γιὰ τὴν προώθηση τοῦ ἐκδημο-

κρατισμοῦ καὶ τῆς αὐτονομίας τοῦ συνδικαλισμοῦ. Ὅσο γιὰ τὴ δεξιά, καταβάλλει κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ ὑπονομεύσει τὴ νέα Διοίκηση στὴν Ἑλλάδα καὶ διεθνῶς καὶ γιὰ νὰ διατηρήσει τίς δυνάμεις τῆς στίς δευτεροβάθμιες ὁργανώσεις, μέ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορέσει νὰ τὴν ἀνατρέψει ἀργότερα.

Ἡ νέα ΓΣΕΕ ὑπόσχεται τὸν ἐκδημοκρατισμὸ τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος (ἐγγραφή ὅλων τῶν ὁργανώσεων, ἀπλή ἀναλογική, κατάργηση ΟΔΕΠΕΣ, ἐκκαθάριση μητρώων ἀπὸ τίς ὁργανώσεις - σφραγίδες) καὶ προχωρεῖ στίς διαπραγματεύσεις μέ τίς ἐργοδοτικές ὁργανώσεις γιὰ τὴ σύναψη νέας Ἑθνικῆς Γενικῆς Συλλογικῆς Σύμβαςης Ἑργασίας. Μετὰ τὴν ἀποτυχία τῶν διαπραγματεύσεων ζητᾷ τὴν παραπομπή τῆς διαφορᾶς στὴ διαιτησία, χωρὶς νὰ ἐπιδιώξει ἀγωνιστικὴ διεκδίκηση τῶν ἐργατικῶν αἰτημάτων.

Στὸ Ὑπουργεῖο Ἑργασίας ἐνεργοποιοῦνται οἱ ἐπιθεωρήσεις ἐργασίας. Παρεμβαίνουν, σέ ἐπιχειρήσεις ἀναστέλλοντας ἀπολύσεις καὶ ἐλέγχοντας τίς συνθήκες ἐργασίας. Ἐξάλλου μέ ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργοῦ περιορίστηκε τὸ ἐπιτρεπτό ὄριο ὑπερωρῶν μέ σκοπὸ νὰ ἐνισχυθεῖ ἡ ἀπασχόληση. Ἀνακινῶνται στατιστικές τῆς ΕΟΚ, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες ἡ ἀνεργία εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ ὅσο ὁμολογοῦσε ἡ προηγούμενη κυβέρνηση προσεγγίζοντας τὸ 6%. Ἐξαγγέλλονται τὰ πρῶτα στοιχεῖα μιᾶς πολιτικῆς γιὰ τὴν ἀπασχόληση - ἐπιδότηση θέσεων ἀπασχολήσεως, ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση καὶ μετεκπαίδευση, ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς - Καὶ μέ τὸν

προϋπολογισμό τοῦ 1982 ὑπερδπλασιάζονται τὰ κονδύλια τοῦ Ὑπουργείου ἐργασίας - πρόκειται γιὰ τὸ Ὑπουργεῖο στό ὁποῖο ἀναγνωρίζεται ἡ μεγαλύτερη αύξηση δαπανῶν, ἀν καὶ ἀπὸ χαμηλὴ βάση ἐκκίνησης.

Ἀπὸ τὰ κρατικά μέσα ἐνημέρωσης ἐγίναν κάποια πρῶτα δευὰ δῆματα γιὰ τὴν παρουσίαση ἐργατικῶν προβλημάτων. Ἐτοῖ ἀκούσαμε ἀποσπασματικά στὰ δελτία εἰδήσεων νὰ ἀναφέρονται ἀπεργίες καὶ μάθαμε, γιὰ πρώτη φορά, τὴν ἐκδοχή τῶν ἐργαζομένων. Εἶδαμε στὴν τηλεόραση συνδικαλιστὲς νὰ ὑποστηρίζουν τὰ αἰτήματά τους.

Ἐχουν ἀρχίσει ἀπὸ τὸ Δεκέμβριο συζητήσεις ἀνάμεσα στοῦ Ὑπουργείου Ἑργασίας καὶ τῆς ΓΣΕΕ γιὰ τὴν ἀντικατάσταση τοῦ διαδότη Ν. 330/76 «περὶ ἐπαγγελματικῶν σωματείων καὶ ἐνώσεων καὶ διασφαλίσεως τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας» μέ ἓνα νέο θεσμικὸ πλαίσιο γιὰ τὸ συνδικαλισμὸ. Τίποτα ὡστόσο δέν ἔχει ἀνακοινωθεῖ μέχρι σήμερα ποῦ γράφονται οἱ γραμμὲς αὐτὲς γιὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ νέου νομοσχεδίου, ἀν καὶ πρόκειται πολὺ σύντομα νὰ κατατεθεῖ στὴ Βουλὴ.

Οἱ ἐλλείψεις τῆς πολιτικῆς ποῦ σκιαγραφήθηκε παραπάνω ὀπωδῆποτε ἐξηγοῦνται ἐν μέρει ἀπὸ τίς τεράστιες ἀδυναμίες τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος. Πραγματικά ἀπέναντι στὴ νέα κυβέρνηση δέν τέθηκαν ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν ἐργαζομένων συγκεκριμένες, ἐπεξεργασμένες προτάσεις γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ πολιτική, γιὰ τίς θεσμικὲς μεταρρυθμίσεις. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν ὁρισμένα, ἀπλὰ στὴ διατύπωσή τους, αἰτήματα ὅπως: κατώτατη σύνταξη στοῦ 80% τοῦ κατώτατου μισθοῦ (ἔγινε 72% καὶ μόνο γιὰ τοὺς συνταξιούχους τοῦ ΙΚΑ), ἡ κύρωση τῆς 135 διεθνoῦς συμβάσεως ἐργασίας γιὰ τὴν προστασία καὶ τὴν διευκόλυνση τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐργαζομένων μέσα στίς ἐπιχειρήσεις (ποῦ ἀνεξήγητα καθίσταται ἡ κατάθεση σχετικοῦ νομοσχεδίου στὴ Βουλὴ). Ἡ ἀναμονὴ τῆς ὁλοκληρώσεως τοῦ νέου θεσμικοῦ πλαισίου γιὰ τὸ συνδικαλισμὸ δέν ἐπαρκεῖ ὡς δικαιολογία). Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ αἰτήματα ἀπλῶς ἀναφέρονται κατὰ καιροὺς ἀποσπασματικά ἀπὸ διάφορες συνδικαλιστικὲς ὁργανώσεις. Ὅσο γιὰ τὴν εἰσοδηματικὴ πολιτική, ὑποστηρίχθηκαν μὲν αἰτήματα γιὰ αύξη-

σεις μεγαλύτερες από αυτές που τελικά δόθηκαν στις κατώτατες άμοιβές, αλλά οι διεκδικήσεις αυτές ήταν περισσότερο φραστικές παρά ουσιαστικές.

Οι μεγάλες αδυναμίες του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος όμως είναι ένα από τα προβλήματα που η νέα κυβέρνηση έχει διευθετήσει να αντιμετωπίσει, συμβάλλοντας αποφασιστικά στη δημιουργία εκείνων των συνθηκών που θα επιτρέψουν την ανάπτυξη του συνδικαλισμού. Υπηρετείται αυτός ο στόχος από τις ενέργειες που περιληπτικά περιγράψαμε; Αφήνοντας καταμέρος τη συμβολή του ΠΑΣΟΚ στη διαμόρφωση της συνδικαλιστικής κατάστασης την προηγούμενη έπταετία, μολονότι η σημερινή του στάση είναι η λογική συνέχεια της παλιότερης πρακτικής του, μπορούμε να δούμε τις αντιφάσεις της σημερινής του πολιτικής ως κυβέρνησης.

Μιλώντας στα στελέχη του κόμματος (στό Σπόρτιγκ) ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ αναφέρθηκε στην αυτονομία του συνδικαλιστικού κινήματος. Παράλληλα όμως ζήτησε από τα συνδικάτα να μην επιμένουν σε διεκδικήσεις διαφορετικές από την πολιτική της κυβέρνησης γιατί κινδυνεύουν να ζημιώσουν την Αλλαγή και προεξόφλησε την ταυτότητα στόχων της κυβέρνησης και του συνδικαλιστικού κινήματος και των άλλων μαζικών κινήματων.

Αυτή ακριβώς η αντίληψη, που διατηρεί για την κυβέρνηση το ρόλο του πρωταγωνιστή και ώθει τα συνδικάτα στο ρόλο των όπαδων, είναι αυτή που επικράτησε τους πρώτους μήνες μετά τις εκλογές.

Η εισοδηματική πολιτική δεν ήταν προϊόν διαπραγματεύσεως ή διαλόγου, αλλά μονομερούς κυβερνητικής απόφασης, στην οποία προσδόθηκε κύρος με την τηλεοπτική εξαγγελία της από τον ίδιο τον πρωθυπουργό. Η τυπική λειτουργία των διαπραγματεύσεων και της διαιτησίας, τυπική εφόσον το αποτέλεσμα ήταν γνωστό εκ των προτέρων, υπονομεύει την εμπιστοσύνη των εργαζομένων στο συνδικαλισμό και στην αυτονομία του, στην αξία των διαπραγματεύσεων.

Αντίστοιχα, ο διορισμός από το δικαστήριο πασοκικής απόλυτης πλειοψηφίας στη διοίκηση της ΓΣΕΕ, που ακολουθήθηκε από παρόμοιους διορισμούς

σε αρκετές δευτεροβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις, εντείνει τη δυσπιστία για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και την ύποψια ότι επιδιώκεται η καθιέρωση ενός νέου τύπου κυβερνητικού συνδικαλισμού.

Αλλά μία τέτοια πολιτική δημιουργεί αντιδράσεις. Εφόσον η σημερινή ηγεσία

της ΓΣΕΕ θα συνεχίσει να αποκλείει κάθε αντιπαράθεση με την κυβέρνηση, οι αντιδράσεις θα ξεσπάνε μεμονωμένα και θα εκφράζον μερικά συμφέροντα ορισμένων κατηγοριών εργαζομένων. Ήδη έχουμε τα πρώτα παραδείγματα στη ΔΕΗ και στις τράπεζες, και θα ακολουθήσουν και άλλα. Η οικονομική συγκυ-

ρία είναι εξαιρετικά δύσκολη. Από την πλευρά του κεφαλαίου και της Δεξιότητας ή επίθεσης έχει αρχίσει. Για να μπορέσει η κυβέρνηση να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες χρειάζεται τη λαϊκή συναίνεση.

Όσο απομακρυνόμαστε από τις 18 Οκτωβρίου ή επίκληση του 48% χάνει σε πειστικότητα και οι τηλεοπτικοί μονόλογοι σε αποτελεσματικότητα. Θά ήταν άνοητο να περιμένει κανείς από το κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία «να λύσει» το συνδικαλιστικό πρόβλημα.

Πρός το συμφέρον της κυβέρνησης όμως, και της υπόθεσης της «Αλλαγής» που επαγγέλθηκε, είναι να διευκολύνει την αυτόνομη του συνδικαλισμού. Στις εξαιρετικά δύσκολες οικονομικές συνθήκες που περνάει η χώρα, το πιο χρήσιμο όπλο για μία κυβέρνηση που θέλει να εφαρμόσει προοδευτική πολιτική είναι ο άνοιχτος δημόσιος διάλογος. Ο διάλογος όμως προϋποθέτει την ύπαρξη ενός «έτερου».

10-3-82

Ε. Παπαδάκη

Συμπόσιο Κοινωνικής Ψυχιατρικής

Από τις 10-13 Δεκεμβρίου του 1981 οργανώθηκε στην Αθήνα το Ελληνογαλλικό Συμπόσιο Κοινωνικής Ψυχιατρικής. Ένα συμπόσιο που χαρακτηριζόταν περισσότερο από έντονες συζητήσεις παρά από ανακοινώσεις σαν κι αυτές που ξέρουμε να γίνονται στα περισσότερα συνέδρια. Οι συζητήσεις αυτές έγιναν πολλές φορές και σε όξυντη μία και όξυντη είναι και το πρόβλημα που όδηγησε και στο γτιάξιμο αυτού του συνεδρίου, δηλαδή η αντιμετώπιση των ψυχοπαθών στον τόπο μας. Προσπάθεια λοιπόν του συνεδρίου ήταν πρώτον η προβολή του προβλήματος και η διερεύνηση λύσεων. Συμτείχαν, από ελληνικής πλευράς, ψυχίατροι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί και φοιτητές από πλευράς γαλλικής. Γάλλοι και Έλληνες ψυχίατροι που δουλεύουν κυρίως στο Ψυχιατρικό Κέντρο του δέκατου τρίτου τμήματος του Παρισιού.

Μία πρώτη παρατήρηση για τη συνθήκη. Παρ' όλο ότι οι Έλληνες ψυχίατροι προέρχονταν από διάφορες σχολές και κλινικές (πανεπιστημιακές και μη) εν τούτοις ήταν σημαντικά λιγότεροι από τους ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς. Μία παρατήρηση που δίνει ήδη και ένα πρόβλημα που θα το δούμε παρακάτω. Λέγαμε λοιπόν ότι το πρόβλημα που όδηγησε και στο γτιάξιμο αυτού του συνεδρίου είναι η αντιμετώπιση των ψυχοπαθών στην Ελλάδα. Μία αντιμετώπιση που, επίκειστα, τη χαρακτηρίζει απάνθρωπη. Οι περισσότεροι από τους ανθρώπους αυτούς εγκλείονται σε άσυλα και υποχρεώνονται να ζήσουν μέσα σε απάνθρωπες συνθήκες, με σκοπό όχι τη θεραπεία τους αλλά την απομόνωσή τους από το κοινωνικό σύνολο. Κορυφαίο δείγμα μιας τέτοιας αντιμετώπισης είναι το ψυχιατρείο Λέρου αλλά και τα υπόλοιπα άσυλα δεν διαφέρουν και πολύ στις συνθήκες διαβίωσης από το ψυχιατρείο της Λέρου. Διαπιστώνει λοιπόν το συνέδριο ότι ο ψυχικά άρρωστος δεν πρέπει να αποκοπεί από την οικογένεια και την κοινότητα και ότι η νόσος του ιδιωματισμού είναι κατ' εξοχήν ιατρογενής και πρέπει να εκλείψει. Διαπιστώνει επίσης ότι οι συνθήκες περιθάλψης στην

Ελλάδα είναι απαράδεκτες και ξεπερασμένες και η εξωνοσοκομειακή περιθάλψη ούσιαστικά ανυπαρκτη. Είναι απαραίτητη λοιπόν η ανακατάταξη όλου του προσανατολισμού της περιθάλψης με:

- Α. Απεξόφηση μεταφοράς ψυχιατρικών ασθενών σε άσυλα.
 - Β. Με τη συρρίκνωση των μεγάλων παραδοσιακών ιδρυμάτων.
 - Γ. Με τη δημιουργία νέων συνθηκών θεραπείας.
- Για να γίνουν τα παραπάνω χρειάζεται δραχμοπροέσβαση μὲν να γίνουν:
- Α) Ψυχιατρικές κλινικές στα γενικά νοσοκομεία
 - Β) Ψυχιατρικές μονάδες στα επαρχιακά νοσοκομεία.
 - Γ) Κινητές μονάδες υπαίθρου.

Και μακροπρόθεσμα να οργανωθεί η ψυχιατρική περιθάλψη σε τομείς (ένας τομέας ανά 80-150.000 κατοίκους) όπου εκτός από τα παραπάνω θα περιλαμβάνονται προστατενομενα στίβια και εργαστήρια, κλινικές ημέρας και νύχτας, μονάδες επείγουσας θεραπευτικής αντιμετώπισης και γενικά κοινωνικά κέντρα για πρόληψη και θεραπεία σε ενήλικες και παιδιά.

Στο 13ο τμήμα του Παρισιού όπου έχει δημιουργηθεί ένας τέτοιος τομέας ψυχικής υγείας τα αποτελέσματα είναι, απ' ότι είπαν οι Γάλλοι συνέδριοι, πολύ καλά μία και το είδος του ιδρυματικού άρρωστου έχει εξαφανιστεί με οικονομική επιδότηση πολύ μικρότερη από το δικό μας Δημόσιο Ψυχιατρείο στο Δαφνί. Και όσκιαν δεν είναι μόνο το 13ο τμήμα του Παρισιού που έχει εφαρμόσει ένα άλλο σύστημα αντιμετώπισης του ψυχιατρικού άρρωστου. Όλες οι χώρες της Εύρωπης βρίσκονται σε μία εξελικτική πορεία προς μία τέτοια κατεύθυνση. Γιατί όχι και στην Ελλάδα.

Στις προτάσεις του συνεδρίου υπάρχουν ορισμένα σημεία που δίνουν τις προϋποθέσεις για ένα τέτοιο μετασχηματισμό. Κάνω μια επιλογή μερικών από αυτές όπως επιλεκτικά δούλεψα και για τις προτάσεις που ανέφερα μέχρι τώρα.

1) Οι βαρύνοντες ψυχικά πάσχοντες είναι μία ομάδα πληθυσμού που δεν έχει την ικανότητα να υπερασπιστεί τα δικαιώματά της. Η πολιτεία και οι επιστήμονες που σχετίζονται με αυτούς έχουν την

υποχρέωση να αναλάβουν την εκπροσώπηση τους.

2) Υπάρχει ανάγκη δημιουργίας επιτροπών από ειδικούς όλων των κλάδων του χώρου που αφορά την ψυχιατρική περίθαλψη για να μελετήσουν τα θέματα.

3) Υπάρχει αναγκαιότητα πολιτικής βούλησης σε όλες τις φάσεις της διαδικασίας.

Έλεγα παραπάνω ότι οι ψυχίατροι, ή πιο ισχυρή ομάδα από τους ειδικούς επισημωμένοι που σχετίζονται με τον ψυχικά πάσχοντα, ήταν η μειοψηφούσα ομάδα του συνεδρίου. Δεν ξέρω τι θα συνέβαινε με τους ψυχολόγους και τους κοινωνικούς λειτουργούς αν είχαν και αυτοί την αναγνώριση και κοινωνική δύναμη που έχουν σήμερα οι ψυχίατροι. Υποψιάζομαι όμως ότι και αυτών τα ποσοστά συμμετοχής σε ένα τέτοιο συνέδριο θα έπεφταν αν είχαν τις κοινωνικές προϋποθέσεις των ψυχιάτρων. Φαινόμενο δεύτερο: Πριν από ένα μήνα το προεδρείο ενός από τους ιατρικούς συλλόγους της χώρας πρότεινε στη σημερινή κυβέρνηση να εγκατασταθεί η ψυχιατρική κλινική μιας νέας ιατρικής σχολής σε κτίριο παλαιού σανατόριου που είναι κατάλληλο μόνο για άσυλο. Αναφέρω τα δύο αυτά γεγονότα για να εικονογραφήσω αυτό που πιστεύω: Η πλειοψηφία των ειδικών δεν πρόκειται να αγωνιστεί για τα δικαιώματα των ψυχικά πασχόντων, όπως δεν αγωνίστηκε μέχρι τώρα. Έξαιρέσεις υπάρχουν και θα υπάρχουν, αλλά θα μένουν εξαιρέσεις.

Και η πολιτική βούληση; Δεν υπήρξε μέχρι σήμερα και δεν θα υπάρξει αν δεν υπάρξει κοινωνική πίεση. Δυστυχώς όμως η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει τον ψυχικά πάσχοντα με ένοχο σαδομαζοχισμό. Έδώ χρειάζεται ένα πρωτοποριακό κίνημα που θα αγωνιστεί για την αλλαγή αυτής της συνθήκης και θα κινητοποιήσει τον κόσμο για μια αλλαγή της ψυχιατρικής περίθαλψης. Στην Ιταλία η αλλαγή έγινε από τη στιγμή που το Κομμουνιστικό Κόμμα ανέλαβε αυτόν τον αγώνα.

7-3-82

Ηλίας Κούβελας